

Snabbare omval

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i vallagen och folkomröstningslagen. Genom ändringarna införs en ny reglering av förfarandet vid omval. Enligt de nya bestämmelserna ska omval hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter Valprövningsnämndens beslut om omval. För att möjliggöra snabbare omval föreslås att inga nya partier ska kunna anmälas till omvalet. Till ett omval får endast de parti-beteckningar användas som användes i det val som omvalet avser. Vidare föreslås att ett partis anmälan av kandidater för ett visst val som utgångspunkt ska gälla även för ett omval i det valet. Ändringar i kandidatnomineringarna ska dock kunna göras om behov uppstår. Vidare kortas tidsfristerna för utsändande av röstkort, och ett nytt förfarande införs där överklagande av ett beslut att fastställa utgången av ett val ska lämnas in direkt till Valprövningsnämnden. Den uttryckliga rätten för var och en att yttra sig över överklaganden i val tas bort.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 mars 2018.

Två följdmotioner har väckts med anledning av propositionen. Utskottet behandlar även åtta motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2017/18.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena. I betänkandet finns fyra reservationer (SD, C, L).

Behandlade förslag

Proposition 2017/18:38 Snabbare omval.

Tre yrkanden i följdmotioner.

Åtta yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2017/18.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Bakgrund	6
Propositionens huvudsakliga innehåll	6
Utskottets överväganden.....	8
Förfarandet vid omval	8
Valhemlighet, valsäkerhet och valsedlar	33
Valhemlighet för synskadade	36
Reservationer	39
1. Framtida reglering av förfarandet vid omval, punkt 2 (C).....	39
2. Valhemlighet och valsäkerhet, punkt 3 (L)	40
3. Valhemlighet och valsedlar, punkt 4 (SD).....	41
4. Valhemlighet för synskadade, punkt 5 (L)	42
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	43
Propositionen	43
Följdmotionerna	43
Motioner från allmänna motionstiden 2017/18	43
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	45

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Lagförslag om förfarandet vid omval

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i vallagen (2005:837),
2. lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2017/18:38 punkterna 1 och 2.

2. Framtida reglering av förfarandet vid omval

Riksdagen avslår motion

2017/18:3937 av Per-Ingvar Johnsson (C) yrkandena 1 och 2.

Reservation 1 (C)

3. Valhemlighet och valsäkerhet

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:65 av Angelika Bengtsson (SD) yrkande 1,

2017/18:320 av Edward Riedl (M) och

2017/18:3588 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 4.

Reservation 2 (L)

4. Valhemlighet och valsedlar

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:65 av Angelika Bengtsson (SD) yrkande 2,

2017/18:2081 av Markus Wiechel (SD),

2017/18:2863 av Rickard Nordin (C) och

2017/18:3936 av Jonas Millard och Fredrik Eriksson (båda SD).

Reservation 3 (SD)

5. Valhemlighet för synskadade

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:1349 av Edward Riedl (M) och

2017/18:3588 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 5.

Reservation 4 (L)

Stockholm den 19 december 2017

På konstitutionsutskottets vägnar

Beatrice Ask

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Beatrice Ask (M), Björn von Sydow (S), Hans Ekström (S), Veronica Lindholm (S), Jonas Millard (SD), Annicka Engblom (M), Per-Ingvar Johnsson (C), Agneta Börjesson (MP), Marta Obminska (M), Emanuel Öz (S), Fredrik Eriksson (SD), Mia Sydow Mölleby (V), Tuve Skånberg (KD), Laila Naraghi (S), Berit Högman (S), Lisbeth Sundén Andersson (M) och Nina Lundström (L).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I proposition 2017/18:38 Snabbare omval föreslår regeringen att riksdagen antar de förslag till ändringar i vallagen (2005:837) och folkomröstningslagen (1979:369) som läggs fram i propositionen.

Regeringen redovisar i propositionen ärendets beredning fram till dess att propositionen beslutades. Av denna redovisning framgår att regeringen den 29 oktober 2015 bemyndigade chefen för Justitiedepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över hur omval ska kunna genomföras snabbare än i dag och hur kraven kan skärpas på sättet att tillhandahålla valsedlar i anslutning till ett röstmottagningsställe. Regeringen beslutade samtidigt om direktiv till utredningen (dir. 2015:104). Till stöd för utredaren inrättades en referensgrupp med representanter från riksdagspartierna. Utredningen, som antog namnet 2015 års vallagsutredning (Ju 2015:12), överlämnade den 28 oktober 2016 betänkandet Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten (SOU 2016:71).

I betänkandet SOU 2016:71 lämnas lagförslag. Utöver lagförslag om snabbare omval föreslår utredningen åtgärder för att stärka valhemligheten. Utredningens förslag innebär att valsedlarna ska placeras innanför valskärmarna.

Lagrådet har granskat lagförslagen. Regeringen bemöter Lagrådets synpunkter och följer i huvudsak Lagrådets förslag. I förhållande till lagrådsremissen har vissa språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

I januari 2013 tillkännagav riksdagen för regeringen, efter ett utskottsinitiativ från konstitutionsutskottet, att regeringen borde låta utreda dels ändrade förutsättningar för omval så att förutsättningarna för omval ska vara i princip desamma som för det ordinarie valet, dels en i författning bestämd tidsfrist för genomförande av omval som ska vara så kort som det är praktiskt möjligt (bet. 2012/13:KU13, rskr. 2012/13:140). Riksdagen tillkännagav vidare för regeringen i april 2016 att regeringen bör lägga fram förslag till åtgärder i syfte att personer med synnedsättning ska kunna personrösta utan att tvingas röja valhemligheten för någon. Ambitionen bör vara att en fullgod lösning ska finnas på plats så snart som möjligt, dock senast inför 2022 års allmänna val (bet. 2015/16:KU14 punkt 4, rskr. 2015/16:205). Vidare tillkännagav riksdagen i mars 2017 för regeringen att regeringen bör vidta åtgärder för att öka valdeltagandet bland utlandssvenskar (bet. 2016/17:KU22 punkt 5, rskr. 2016/17:200).

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Två följdmotioner har väckts med anledning av propositionen.

Åtta motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2017/18 behandlas i betänkandet.

Bakgrund

Sammanlagt sex kommuner har hållit omval till kommunfullmäktige sedan Valprövningsnämnden inrättades 1975 i samband med 1974 års författningsreform. Det har under samma tid hållits omval till landstingsfullmäktige vid ett tillfälle. Omval till riksdagen har aldrig hållits.

Omval till kommunfullmäktige har gällt valet i Hallsbergs kommun 1979, valen i Borgholms och Åre kommuner 1985, valet i Orsa kommun 2002, valet i Örebro kommun 2010 och valet i Båstads kommun 2014. Omval till landstingsfullmäktige har hållits efter valet 2010 i Västra Götalands län. I samtliga fall har omval hållits under våren eller under tidig sommar året efter ordinarie valår.

När det gäller senare års omval beslutade Valprövningsnämnden den 11 februari 2011 att de fastställda valresultaten skulle upphävas avseende 2010 års val till landstingsfullmäktige i Västra Götalands län och till kommunfullmäktige i Örebro kommun. Valprövningsnämnden beslutade om omval i samtliga valkretsar i landstinget. För Örebro kommun beslutade nämnden om omval i endast en av flera valkretsar inom kommunen. Omvalen hölls den 15 maj 2011. Även efter 2014 års allmänna val beslutades om omval. Det gällde valet till kommunfullmäktige i Båstad kommun. Det omvalsbeslutet fattades den 17 december 2014 och omvalet hölls den 10 maj 2015.

I debatten efter omvalen 2011 framfördes att t.ex. omvalet till landstingsfullmäktige i Västra Götalands län framstod mer som ett extra val än som ett omval på grund av att det saknades beredskap för en omvalssituation i egentlig mening. I enlighet med gällande regelverk togs en ny röstlängd fram. Det innebar t.ex. att en del personer som varit röstberättigade i september 2010 inte längre hade rätt att rösta i omvalet eftersom de flyttat från Västra Götaland. Vidare blev inflyttade till regionen och väljare som hade fyllt 18 år men som inte haft rösträtt i september 2010 röstberättigade i omvalet. Den fria nomineringsrätten fick till följd att partier som inte ställt upp i det ordinarie valet gavs möjlighet att delta i omvalet. Med nya partier, nya väljare och ett val genomfört under andra förutsättningar, och åtta månader efter det ordinarie valet, hävdades i debatten att det var svårt att betrakta omvalet som ett omval i egentlig mening (Omstritt omval, SOM-institutets bokserie 55, Berg och Oscarsson, red., s. 11).

Propositionens huvudsakliga innehåll

Omval bör genomföras inom så kort tid som det är praktiskt möjligt och lämpligt. Regeringen föreslår därför att ett omval ska hållas så snart det kan

ske och senast inom tre månader efter Valprövningsnämndens beslut om omval.

För att möjliggöra snabbare omval bör så långt det är möjligt samma förutsättningar gälla vid omvalet som vid det ordinarie valet. Det föreslås därför att inga nya partier ska kunna anmälas till omvalet. Till ett omval får endast de partibeteckningar användas som användes i det val som omvalet avser. Vidare föreslås att ett partis anmälan av kandidater för ett visst val som utgångspunkt ska gälla även för ett omval i det valet. Ändringar i kandidatnomineringarna ska dock kunna göras om behov uppstår.

Tidsåtgången för förberedelser inför ett omval behöver även i övrigt minska. Därför föreslås att tidsfristerna för utsändande av röstkort vid extra val och omval ska kortas. De nationella röstkortet ska skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna till handa senast tio dagar före valdagen. Utlandsröstkortet ska skickas till väljarna så snart det är möjligt sedan det har beslutats vilken dag som ska vara valdag.

För att effektivisera handläggningen av överklaganden av beslut om val föreslås bl.a. att ett överklagande av ett beslut att fastställa utgången av ett val ska lämnas in direkt till Valprövningsnämnden. Den uttryckliga rätten för var och en att yttra sig över överklaganden i val tas bort. Det föreslås även ändringar i kungörelseförfarandet.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 mars 2018.

Utskottets överväganden

Förfarandet vid omval

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837) och lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369). Ett motionsyrkande om en framtida reglering av förfarandet vid omval avslås.

Jämför reservation 1 (C).

Gällande ordning

Allmänt om val och om valförfarandet

Den nuvarande vallagstiftningen

De allmänna valen regleras i lag. Den nuvarande vallagen (2005:837) trädde i kraft den 1 januari 2006. Till den nya lagen utfärdades även en ny förordning, valförordningen (2005:874). Lagen föregicks av 2003 års vallagskommittés översyn av lagen bl.a. i redaktionellt och systematiskt hänseende. I den nya lagen samlades regleringen av valförfarandet på ett mer överskådligt och lättillgängligt sätt. Administrativt betonade bestämmelser utmönstrades och infördes i den nya förordningen eller utfärdades i föreskrifter.

Vallagen har därefter varit föremål för översyn och lagstiftningsarbeten vid flera tillfällen.

Grundlagsutredningen genomförde en större översyn av valsystemet i betänkandet En reformerad grundlag (SOU 2008:125). Utredningen gjorde bedömningen att huvuddragen i valsystemet inte borde ändras. Frågor om proportionalitet vid kommunala val och om offentliga valförberedelser skulle dock utredas vidare.

2011 års vallagskommitté gjorde en översyn av delar av valsystemet, bl.a. de nämnda frågorna om proportionalitet och offentliga valförberedelser. Kommittén lämnade delbetänkandet Proportionalitet i val samt förhandsanmälan av partier och kandidater (SOU 2012:94) och slutbetänkandet Eröstning och andra valfrågor (SOU 2013:24). Med anledning av förslagen i betänkandena samt i syfte att genomföra rådets direktiv 2013/1/EU om ändring av direktiv 93/109/EG med avseende på vissa närmare bestämmelser för valbarhet vid val till Europaparlamentet för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare (ändringsdirektivet) har lagändringar gjorts under 2014 och 2015. De senaste lagändringarna innebär att valförfarandet fr.o.m. 2018 års ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige i flera avseenden ändrats på ett förhållandevis genomgripande sätt. Ändringarna innebar bl.a.: lättnader för

unionsmedborgare som kandiderar i val till Europaparlamentet, förbättrad proportionalitet vid mandatfördelningen, införande av utjämningsmandat i kommuner som är valkretsindelade, rätt att trycka partisymboler i färg på valsedlar, krav på obligatorisk förhandsanmälan av partier som vill delta i ett val, krav på samtycke från den som nominerats till kandidat, förbättrad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, krav på säker förvaring av valmaterial, krav på utbildning av röstmottagare samt möjlighet att avsluta den preliminära rösträkningen en dag senare (prop. 2013/14:37, prop. 2013/14:48 och prop. 2013/14:124).

Grundläggande regler om allmänna val

Allmänna val i Sverige är val till riksdagen, landstingsfullmäktige, kommunfullmäktige och Europaparlamentet.

Grundläggande bestämmelser om val finns i regeringsformen och i kommunallagen. För val till Europaparlamentet finns bestämmelser i rådets akt om allmänna direkta val av företrädarna i Europaparlamentet, som är en bilaga till rådets beslut 76/787 av den 20 september 1976, med senare ändringar, den s.k. valrättsakten.

Närmare bestämmelser om hur valen ska genomföras finns i vallagen, vilka som huvudregel även gäller val till Europaparlamentet (artikel 8 i valrättsakten). Som nämnts regleras bestämmelser av administrativt slag i valförordningen eller i föreskrifter.

Enligt 3 kap. 1 § regeringsformen utses riksdagen genom fria, hemliga och direkta val. Röstning sker på parti med möjlighet att lämna särskild personröst.

För rösträtt krävs vid samtliga val att väljaren ska ha fyllt 18 år senast på valdagen. Därutöver finns särskilda regler för rösträtt i de olika valen. Som utgångspunkt är den som har rösträtt också valbar (3 kap. 4 § regeringsformen, 4 kap. 2, 3 och 5 §§ kommunallagen). För att kunna väljas krävs det dock även ett samtycke till det från kandidaten (2 kap. 20 § vallagen).

När det gäller unionsmedborgares rösträtt och valbarhet i val till Europaparlamentet finns det bestämmelser i artikel 22.2 i fördraget om EU:s funktionssätt och i artikel 39.1 i EU:s rättighetsstadga. Detta är också närmare reglerat i rådets direktiv 93/109/EG av den 6 december 1993 ändrad genom ändringsdirektivet (rådets direktiv 2013/1/EU).

Ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige hålls den andra söndagen i september vart fjärde år. Val till Europaparlamentet hålls normalt i juni vart femte år. (3 kap. 3 § regeringsformen, artikel 5 valrättsakten och 1 kap. 3 § första stycket vallagen.)

Sveriges indelning i kommuner och landsting kan ändras i enlighet med lagen (1979:411) om ändringar i Sveriges indelning i kommuner och landsting. En indelningsändring träder i kraft den 1 januari det år som bestäms i beslutet om ändring (1 kap. 12 §). Förhållandena vid en indelningsändring i samband med ett val är särskilt reglerade i lagens 4 kap. 1 § där det anges att vid ändrad indelning som träder i kraft den 1 januari året efter det år då

ordinarie val hålls ska redan det valet avse landstinget och kommunen enligt den nya indelningen.

För riksdagsval samt för val till landstings- och kommunfullmäktige är landet indelat i valkretsar för vilka det ska väljas ledamöter till den beslutande församlingen. Valkretsarna vid val till riksdagen framgår av 4 kap. 2 § vallagen (se även 3 kap. 5 § regeringsformen). En valkrets kan då bestå av flera kommuner.

Vid val till landstingsfullmäktige är landstinget en enda valkrets om inte fullmäktige beslutar att dela in landstinget i två eller flera valkretsar (4 kap. 5 § vallagen). Vid val till kommunfullmäktige kan kommunen vara en enda valkrets eller uppdelad i flera, beroende på hur många röstberättigade som finns i kommunen (4 kap. 11 och 12 §§ vallagen). Dessutom ska varje kommun indelas i geografiska röstningsområden (valdistrikt), 4 kap. 16 § vallagen. Mandaten som ska fördelas mellan partierna i landstings- och kommunfullmäktige är fasta mandat och, om den valda församlingen är indelad i flera valkretsar, utjämningsmandat (4 kap. 9 och 14 §§ vallagen).

Som nämnts tidigare är bestämmelserna om utjämningsmandat vid val i valkretsindelade kommuner nya och kommer att tillämpas första gången vid 2018 års val (se prop. 2013/14:48 s. 37).

Regleringar av omval och extra val

Ett allmänt val kan överklagas i särskild ordning enligt bestämmelser i 15 kap. vallagen. Överklagande av val prövas av Valprövningsnämnden. Nämnden ska under vissa förutsättningar upphäva ett val i den omfattning som behövs och förordna om omval (15 kap. 13 § vallagen).

Beslutar nämnden att omval ska hållas till riksdagen ska regeringen bestämma vilken dag som ska vara valdag. Vid omval till landstings- och kommunfullmäktige bestämmer Valmyndigheten, efter samråd med länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag. Det finns inte någon reglerad tidsfrist inom vilken ett omval ska hållas. (1 kap. 3 § andra stycket vallagen.)

När det gäller val till Europaparlamentet ska valet genomföras enligt de nationella bestämmelser som gäller för genomförande av val, om inte annat följer av valrättsakten (artikel 8 i valrättsakten). Omval av val till Europaparlamentet regleras inte särskilt vare sig i valrättsakten eller i 15 kap. vallagen.

Till skillnad från regleringen av omval gäller för extra val till riksdagen en lagstadgad tidsgräns om tre månader från regeringens beslut, enligt huvudregeln i 3 kap. 11 § regeringsformen. Den kortast möjliga förberedelse tiden för ett extra val med hänsyn till de frister som finns i vallagen har beräknats till 35 dagar (se Anders Eka m.fl., Regeringsformen med kommentarer, 2012, s. 192 och Erik Holmberg m.fl., Grundlagarna, 3 uppl. (1 januari 2015, Zetee) kommentaren till 3 kap. 11 § regeringsformen).

Kommunala extra val får enligt 5 kap. 5 a § kommunallagen hållas mellan ordinarie val. Det finns inte någon tidsgräns för genomförandet. Regeringen anförde vid införandet av bestämmelsen att det är angeläget att ett extra val

kan genomföras så snart som möjligt efter beslutet. Det gick dock inte att ange någon generell tid för hur snabbt ett sådant val skulle hållas. Det fick bestämmas utifrån förhållandena i det konkreta fallet. Utgångspunkten var att ett extra val ska genomföras med full respekt för demokratiska principer och med iakttagande av rättssäkerhetens krav. Samtidigt måste behovet av att snabbt undanröja det politiskt osäkra läge som föranlett det extra valet beaktas. (Se prop. 2009/10:80 s. 96.)

Förfarandet vid en rådgivande folkomröstning eller en folkomröstning i en grundlagsfråga (se 8 kap. 2 § första stycket 5 regeringsformen) regleras i folkomröstningslagen (1979:369). Genom hänvisningar blir vallagens bestämmelser tillämpliga i flera avseenden, bl.a. i fråga om hur röstningen går till (10 § tredje stycket folkomröstningslagen). Exempelvis ska en väljare göra i ordning sin röst på samma sätt som vid ett val. Talan mot beslut att fastställa utgången av en folkomröstning förs hos Valprövningsnämnden varvid vissa bestämmelser i 15 kap. vallagen blir tillämpliga (16 § folkomröstningslagen). Enligt 17 § folkomröstningslagen kan Valprövningsnämnden under vissa förutsättningar upphäva en folkomröstning och förordna om en ny.

Val till Sametinget hålls vart fjärde år, tredje söndagen i maj (3 kap. 1 § sametingslagen [1992:1433]). Även resultatet av ett val till Sametinget kan överklagas till Valprövningsnämnden som kan förordna om omval (3 kap. 33 § sametingslagen samt 15 kap. 13 och 14 §§ vallagen).

Vid omval till Sametinget bestäms valdagen av Valmyndigheten i samråd med länsstyrelsen i det län där Sametinget har sitt säte och Sametingets valnämnd, enligt 3 kap. 34 § sametingslagen. Den slutliga röstlängd som upprättats för det ordinarie valet ska då användas (3 kap. 35 sametingslagen). Av förarbetena framgår att regeringen utfärdade en tillfällig förordning med bestämmelser om omval i samband med att omval hölls av sametingsvalet 2001, eftersom sådana saknades i sametingslagen. I förordningen föreskrevs bl.a. att samma röstlängd som upprättats till det ordinarie valet skulle användas även vid omvalet. Det saknades enligt regeringen anledning att reglera frågan annorlunda när den fick sin permanenta lösning. (Se prop. 2003/04:86 s. 29.)

Valmyndigheter

Valmyndigheten är central valmyndighet i landet och har det övergripande ansvaret för frågor om allmänna val och för genomförandet av dem (3 kap. 1 § vallagen). Valmyndigheten beslutar bl.a. i fråga om riksdagsvalet om fasta valkretsmandat (4 kap. 3 § vallagen). Valmyndigheten fördelar också mandaten mellan partierna efter valet samt utser ledamöter och ersättare (14 kap. 1 § första stycket vallagen).

Länsstyrelsen är regional valmyndighet och ansvarar i länen för frågor om val och för utbildning av valnämnderna (3 kap. 2 § vallagen). Länsstyrelsen svarar också för indelning av kommunerna i valdistrikt, för den slutliga rösträkningen i alla val samt för fördelningen av mandat vid landstings- och kommunfullmäktigevalen. (4 kap. 17 och 18 §§, 13 kap. 1 § och 14 kap. 1 § andra stycket vallagen.)

Valnämnden i varje kommun är lokal valmyndighet och ansvarar för valfrågor i kommunen. Valnämnden förordnar röstmottagare och svarar för den preliminära rösträkningen. (3 kap. 3 och 5 §§ samt 12 kap. vallagen.)

Röstlängder och röstkort

Frågan om någon har rösträtt vid val till riksdagen avgörs på grundval av en röstlängd som upprättats före valet (3 kap. 4 § tredje stycket regeringsformen). Även vid val till landstings- och kommunfullmäktige avgörs rösträtten på grundval av en röstlängd som upprättas före valet (4 kap. 4 § kommunallagen). Närmare bestämmelser om röstlängder finns i 5 kap. vallagen.

Inför ett val upprättar Valmyndigheten en förteckning över dem som är röstberättigade (röstlängd). Det ska finnas en röstlängd för varje valdistrikt. Röstlängderna grundas på uppgifter som 30 dagar före valdagen finns i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet och i fastighetsregistret enligt lagen (2000:224) om fastighetsregister (5 kap. 1 § vallagen).

Svenska medborgare som inte längre är folkbokförda i landet tas upp i röstlängden under tio år från det att folkbokföringen upphörde. Därefter tas de upp endast om de har anmält sin adress hos Skatteverket. (5 kap. 2 § vallagen.)

Röstberättigade unionsmedborgare kan senast 30 dagar före valdagen anmäla att de vill tas upp i röstlängden, vid val till kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige (5 kap. 2 a § vallagen).

Rättelse i röstlängden kan begäras hos länsstyrelsen senast tolv dagar före valdagen (5 kap. 6 § vallagen).

Valmyndigheten upprättar ett röstkort för varje väljare. Röstkort ska skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna till handa senast 18 dagar före valdagen. Utlandsröstkort ska skickas senast 50 dagar före valdagen. (5 kap. 8 § vallagen.)

Registrering av partibeteckning och anmälan av kandidater

Som skydd mot missbruk har partierna möjlighet att registrera sin partibeteckning. Partier som har en registrerad partibeteckning kan även skydda sin kandidatlista genom att anmäla samtliga sina kandidater. Bestämmelser om detta finns i 2 kap. vallagen och i valförordningen.

Anmälan om registrering av partibeteckning görs hos Valmyndigheten och ska ske senast den sista februari det år ordinarie val ska hållas för att registreringen ska gälla i det valet (2 kap. 1 § första stycket vallagen). Av anmälan ska det framgå vilket slag av val den gäller (2 kap. 2 § första stycket vallagen).

Om det inte är fråga om ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige eller kommunfullmäktige eller val till Europaparlamentet ska en anmälan göras senast en vecka efter beslutet om valdag (2 kap. 1 § andra stycket vallagen.)

En partibeteckning som ska registreras får inte vara förväxlingsbar med ett annat partis beteckning. Valmyndigheten kontrollerar därför bl.a. att partibeteckningen som anmäls för registrering inte kan antas bli förväxlad med

en annan registrerad beteckning eller med en beteckning som ett annat parti har anmält för deltagande i val. Partier som inte är representerade i den aktuella beslutande församlingen behöver även visa att det finns dokumenterat stöd för partiet från personer som vill stödja anmälan. (2 kap. 3 och 4 § vallagen.)

En partibeteckning som har registrerats för riksdagsval är också registrerad för samtliga kommunala val i landet samt för val till Europaparlamentet. På motsvarande sätt blir en partibeteckning för ett parti som har registrerats för val till landstingsfullmäktige också gällande för samtliga val till kommunfullmäktige i de kommuner som ligger inom landstinget (2 kap. 5 § vallagen).

Valmyndigheten ska kungöra registreringen i Post- och Inrikes Tidningar (2 kap. 8 § vallagen).

Anmälan av kandidater görs för ett visst val. Valmyndigheten beslutar inför varje val när anmälan senast ska ske och kungör det i Post- och Inrikes Tidningar. Varje kandidat som ett parti vill anmäla ska skriftligen ha samtyckt till anmälan. När ett parti har anmält samtliga sina kandidater kan dessa inte ändras genom att väljare lägger till andra kandidater på valsedeln än dem som partiet har valt. (2 kap. 9 och 13 §§ samt 13 kap. 8 första stycket 2 vallagen.)

Anmälan om deltagande i val

Ett parti som vill delta i ett val ska skriftligen anmäla detta till Valmyndigheten senast 30 dagar före valdagen. Av anmälan ska partibeteckningen framgå och vilket val anmälan avser. Anmälan är alltså en förutsättning för att få delta i mandatfördelningen men det finns inget krav på att även anmäla kandidater. Anmälningsförfarandet behövs dock inte för de partier som redan är representerade i en beslutande församling eller som har anmält sina kandidater för ett visst val. (3 kap. 7 § regeringsformen och 2 kap. 14, 15 och 17 §§ vallagen.)

Vid omval gäller de anmälningar som har gjorts till det ordinarie valet. I de fall det inte finns sådana anmälningar gäller samma frist, dvs. 30 dagar, för en anmälan inför ett omval. Dock godtas en senare anmälan om den kommer in inom en vecka från beslutet om valdag. (2 kap. 16 och 17 §§ vallagen.)

För att en anmälan om deltagande i val ska registreras krävs att de förutsättningar som anges i 2 kap. 18 § vallagen är uppfyllda. I likhet med förfarandet vid anmälan om registrering av partibeteckning ställs här krav bl.a. på att partibeteckningen inte kan antas bli förväxlad med andra registrerade eller redan anmälda partibeteckningar. När en anmälan om deltagande i val har registrerats ska Valmyndigheten kungöra detta omedelbart i Post- och Inrikes Tidningar (2 kap. 19 § vallagen).

Samtycke till kandidatur

Av 2 kap. 20 § vallagen framgår att den som kandiderar för ett parti som har anmält deltagande i ett val ska skriftligen ha samtyckt till kandidaturen. Samtycke ska ges in till Valmyndigheten eller i vissa fall till länsstyrelsen senast fredagen före valdagen för att gälla i valet. Om partiet redan har anmält sina kandidater enligt 2 kap. 9 § vallagen för att skydda sin partibeteckning gäller dock de förklaringar om samtycke till anmälan som kandidaterna därvid

lämnade även som samtycke till kandidatur. Ett särskilt samtycke, utöver förklaringen, behöver i så fall alltså inte lämnas in. I förarbetena anges att samtycke dock behöver lämnas på nytt vid ett eventuellt omval eftersom samtycket gäller i ett val (prop. 2013/14:48 s. 94). Bestämmelsen infördes i vallagen i samband med lagändringar 2015 och tillämpas första gången i samband med valet 2018.

Valsedlar och kuvert

Valsedlar och kuvert tillhandahålls av Valmyndigheten (6 kap. 6 § vallagen). Det finns valsedlar med parti- och valbeteckning (s.k. partivalsedlar), med parti- och valbeteckning samt uppgift om kandidater (s.k. namnvalsedlar) samt med enbart valbeteckning (s.k. blanka valsedlar) (6 kap. 1 § vallagen).

Valsedlar och valkuvert ska finnas på alla röstmottagningsställen. Partier som vill att partivalsedlar ska distribueras till röstmottagningsställen måste dock begära detta senast den dag som Valmyndigheten bestämmer. Begäran lämnas till Valmyndigheten för riksdagsvalen och val till Europaparlamentet samt till länsstyrelsen för val till landsting och kommunfullmäktige. Namnvalsedlar får partierna själva lägga ut på röstmottagningsställena. (6 kap. 6 och 7 §§ vallagen.)

I valförordningen finns bestämmelser om hur partierna beställer valsedlar samt om valsedlarnas utformning och innehåll. För val till riksdag, landsting och kommun beställer partierna valsedlar hos länsstyrelsen och för val till Europaparlamentet hos Valmyndigheten (6 § valförordningen). Valmyndigheten beslutar om sista dag för partierna att beställa valsedlar. Partierna kan via Valmyndighetens valdatasystem beställa valsedlar genom att där lägga in erforderliga uppgifter, exempelvis om kandidatlistor, och på så vis skapa och granska korrektur till valsedlarna. Här kan också förklaringsblanketter som ska undertecknas av kandidaterna skrivas ut. Ska partibeteckningen ha ett särskilt utseende eller typsnitt måste ett särskilt underlag skickas in. En beställning via internet ska dock kompletteras med en skriftlig beställning av partiet genom att en undertecknad beställningsblankett skickas in. Det går även att göra en helt manuell beställning och för detta finns blanketter på Valmyndighetens hemsida. För de manuella beställningarna kommer det dock vid Valmyndighetens respektive länsstyrelsens administration av beställningen ingå att lägga in alla uppgifter och skapa valsedlarna i valdatasystemet.

När en beställning kommit in till Valmyndigheten eller länsstyrelsen görs vissa kontroller, exempelvis av kandidaters personuppgifter och förklaringar, innan den skickas till tryck.

Röstning i vallokal och röstningslokal

Det är kommunernas ansvar att ordna lokaler för röstmottagning (4 kap. 20 och 22 §§ vallagen). Röstmottagningsställen utgörs av vallokaler och röstningslokaler (9 kap. och 10 kap vallagen). I en vallokal kan väljarna rösta på valdagen medan det i en röstningslokal går såväl att förtidsrösta som att rösta under valdagen (7 kap. 1 § vallagen). Förtidsröstningen påbörjas tidigast

18 dagar före valdagen och pågår t.o.m. valdagen (10 kap. 2 § första stycket vallagen).

För de väljare som befinner sig utomlands finns möjlighet att rösta på vissa svenska utlandsmyndigheter. Valmyndigheten bestämmer, efter samråd med Regeringskansliet, hos vilka utlandsmyndigheter det ska finnas röstningslokaler (4 kap. 25 § vallagen). För röstning vid utlandsmyndighet påbörjas röstningen tidigast 24 dagar före valdagen och får pågå så länge att de fönsterkuvert som har gjorts i ordning kan antas vara hos Valmyndigheten senast dagen före valdagen (10 kap. 2 § andra stycket vallagen).

Varje kommun ska alltså se till att det finns lämpliga lokaler för röstmottagning. För varje valdistrikt ska det finnas en vallokal. (4 kap. 20 § andra stycket vallagen.) I val som gäller hela landet ska kommunerna även se till att det finns röstningslokaler. Det ställs vissa krav på vallokaler och röstningslokaler bl.a. i fråga om lokalisering och tillgänglighet. (4 kap. 20 § första stycket samt 21 och 22 §§ vallagen.)

Vid omval ska det i de kommuner som valet gäller finnas lämpliga röstningslokaler enligt samma krav som vid ett ordinarie val (4 kap. 23 § första stycket vallagen). Enligt andra och tredje styckena i samma paragraf ska det i övriga kommuner finnas minst en lämplig röstningslokal. Dessa kommuner ska senast en vecka efter beslut om omval meddela Valmyndigheten var och när röstning inom kommunen kan ske.

Det är röstmottagarna som ansvarar för ordningen i vallokalerna och röstningslokalerna (8 kap. 4 § vallagen).

Annan röstning

Väljare som inte kan ta sig till ett röstmottagningsställe bl.a. på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder kan rösta genom bud (7 kap. 4 § vallagen). En budröst får göras i ordning tidigast 24 dagar före valdagen vid ordinarie val. Vid andra val får en budröst göras i ordning tidigast tio dagar före valdagen. (7 kap. 6 §§ vallagen.) I 7 kap. 3 a § vallagen finns också bestämmelser om möjlighet att rösta genom ambulerande röstmottagare för väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte kan ta sig till ett röstmottagningsställe.

Väljare utomlands kan brevrösta, liksom de väljare som vistas ombord på ett fartyg i utrikes fart. Brevröster får göras i ordning tidigast 45 dagar före valdagen. Vid andra val än ordinarie val får brevröster dock göras i ordning först sedan det har beslutats vilken dag valet ska hållas. (7 kap. 11 och 12 §§ vallagen.)

Röstningen

I 7 kap. 2 och 3 §§ vallagen regleras hur en väljare gör i ordning sin röst. Väljaren ska ta en valsedel och utan att vika den lägga den i ett valkuvert samt försluta kuvertet. Det ska vara en valsedel och ett kuvert för varje val som väljaren deltar i. Det föreskrivs dessutom särskilt att väljaren ska göra i ordning sina röster bakom en valskärm och därefter lämna valkuverten till röstmottagarna.

I 8 kap. 1 § vallagen stadgas att det ska finnas ett lämpligt antal avskilda platser (valskärmar) där väljarna kan rösta utan insyn. Vidare ska det enligt 8 kap. 2 § vallagen i anslutning till ett röstmottagningsställe finnas en lämplig plats där valsedlar kan läggas ut. Om detta inte är möjligt får en sådan plats för valsedlarna ordnas inne i lokalen. Väljarna ska där ha tillgång till valsedlar dels med enbart valbeteckning och dels, för de partier som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet, med parti- och valbeteckning.

För de partier som inte uppfyller det kravet ska det vid landstings- och kommunfullmäktigeval även finnas valsedlar med parti- och valbeteckning för de partier som redan är representerade där, när det gäller röstmottagningsställen inom det landsting eller den kommun där partiet är representerat.

När det gäller val till Europaparlamentet ska det finnas valsedlar med parti- och valbeteckning för varje parti som vid något av de två senaste valen till Europaparlamentet har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet eller valsedlar med parti- och valbeteckning samt uppgifter om kandidater om ett sådant parti deltar med endast en valsedel.

Räkning av röster och valets avslutning

Rösträkningen i vallokaler ska påbörjas omedelbart efter att röstningen avslutats på valdagen. När denna preliminära rösträkning i vallokalen avslutats ska valmaterialet lämnas till valnämnden. Bestämmelser om detta finns i 11 kap. vallagen.

På onsdagen efter valdagen ska valnämnden sammanträda för att granska och räkna de förtidsröster som inte räknats i vallokalerna. Om det behövs får rösträkningen fortsätta på torsdagen. Valnämnden ska sedan lämna nämndens protokoll och visst valmaterial till länsstyrelsen som gör den slutliga rösträkningen. (12 och 13 kap. vallagen.)

Det finns bestämmelser i 10 kap. 7 § och 12 kap. 8 § vallagen om säkerhet beträffande förvaring av valsedlar som tagits emot och övrigt valmaterial, i avvaktan på rösträkning eller för det fall röstmottagning eller rösträkning avbryts. Enligt 13 kap. 6 § vallagen ska länsstyrelsen vid den slutliga rösträkningen förklara valsedlar ogiltiga om valsedlar inte har förvarats på ett säkert sätt och det kan antas att det gjorts något obehörigt med dem.

I 13 kap. 7 § vallagen anges ytterligare ogiltighetsgrunder bl.a. om en valsedel saknar eller har mer än en partibeteckning, om en valsedel har en partibeteckning för ett parti som inte anmält sitt deltagande i valet, om en valsedel har kännetecknen som uppenbart gjorts med avsikt eller om det finns mer än en valsedel i ett valkuvert.

Vidare ska ett kandidatnamn på en valsedel anses obefintligt bl.a. om kandidaten inte är valbar eller om kandidaten inte har samtyckt till kandidaturen (13 kap. 8 § vallagen).

Länsstyrelsen underrättar därefter Valmyndigheten om resultatet av ett riksdagsval eller av ett val till Europaparlamentet. Valsedlarna ska förvaras

under valperioden och får öppnas endast om det ska göras en ny eller fortsatt rösträkning eller vid en utvärdering av valet (13 kap. 9 och 10 §§ vallagen).

Valmyndigheten och länsstyrelsen fördelar mandaten till riksdagen respektive landstings- och kommunfullmäktige mellan partierna samt utser ledamöter och ersättare enligt bestämmelserna i 14 kap. vallagen. Det kan inträffa att en kandidat blir vald i mer än en valkrets, eftersom inget hindrar att en kandidat ställer upp till val i flera valkretsar. Då måste det avgöras vilken valkrets som han eller hon ska företräda samt vem som ska tillträda det mandat som kandidaten inte tillträder. Detta regleras särskilt i 14 kap. 11 § vallagen och innebär att det sker en s.k. dubbelvalsavveckling. Huvudprincipen är att kandidaten tillträder det mandat för vilket det personliga röstetalet är störst. Ersättare för den som på detta sätt dubbelvalsavvecklats blir den som står på tur att bli vald i valkretsen.

När mandaten har fördelats och ledamöter utsetts ska, när det gäller riksdagsval och val till Europaparlamentet, resultatet kungöras i Post- och Inrikes Tidningar (14 kap. 25 § vallagen). När det gäller landstings- och kommunalval kungörs resultatet genom att länsstyrelsens protokoll läggs fram för granskning (14 kap. 26 § vallagen). Därmed är valen avslutade.

I valförordningen finns också bestämmelser om rösträkningen och mandatfördelningen av administrativ karaktär.

Överklagande om val och prövningen av överklaganden

Överklagande av beslut om att fastställa utgången av ett val

Vissa bestämmelser om överklagande av val till riksdagen finns i regeringsformen. I 3 kap. 12 § anges att sådant överklagande får ske hos Valprövningsnämnden. Vid överklagande har dock valda riksdagsledamöter kvar sitt uppdrag tills en eventuell ändring av valet har kungjorts.

Valprövningsnämndens ledamöter väljs efter varje ordinarie val efter att valet har vunnit laga kraft.

I 15 kap. vallagen ges närmare bestämmelser om överklagande. I 3 § anges vilka beslut som får överklagas, bl.a. länsstyrelsens eller Valmyndighetens beslut att fastställa utgången av ett val. Rätt att överklaga det beslutet har den som enligt röstlängden haft rösträtt vid valet, ett parti som deltagit i valet och en kandidat som inte har varit upptagen i röstlängden, när det gäller frågan om förordnande av honom eller henne som ledamot, efterträdare eller ersättare (15 kap. 4 § vallagen).

Valmyndigheten ska snarast möjligt efter att tiden för överklagande har gått ut kungöra samtliga överklaganden. Kungörelsen ska föras in i Post- och Inrikes tidningar (PoIT) om överklagandet gäller riksdagen eller Europaparlamentet. Om överklagandet gäller landstings- eller kommunfullmäktige ska kungörelsen föras in i ortstidning inom landstinget respektive kommunen (15 kap. 8 § vallagen).

Prövningen av överklaganden

Ett överklagande av ett beslut om att fastställa utgången av ett val ska lämnas in till den beslutande myndigheten (15 kap. 5 § vallagen). Överklagandet ska lämnas in tidigast dagen efter valdagen och senast inom tio dagar efter det att valet avslutades (15 kap. 6 § första stycket 5 vallagen).

Den beslutande myndigheten ska snarast möjligt efter att tiden för överklagande gått ut kungöra samtliga överklaganden och lämna dem till Valprövningsnämnden (15 kap. 8 § första stycket vallagen). Det är dock Valprövningsnämnden som avgör om överklagandet har kommit in i rätt tid (15 kap. 6 § andra stycket vallagen.)

Den som vill yttra sig över överklagandena har möjlighet att göra det inom viss kort tid som anges i kungörelsen (15 kap. 8 § tredje stycket vallagen). Av den proposition som föregick 1996 års vallag framgår att det i stort sett aldrig kommer in några yttranden. Då ansågs det dock att reglerna borde finnas kvar med hänsyn till att ett överklagande av ett val kan ses som en form av medborgartalan (prop. 1996/97:70 s. 237).

Vidare ska beslutsmyndigheten skyndsamt yttra sig över överklagandena till Valprövningsnämnden (15 kap. 9 § vallagen). Vid prövningen har Valprövningsnämnden möjlighet att hämta in upplysningar från myndigheter och andra som har hjälpt till vid valet. Nämnden kan även förordna om vittnesförhör. (15 kap. 12 § vallagen.)

Enligt 15 kap. 13 § vallagen ska Valprövningsnämnden upphäva ett val i den omfattning som det behövs och förordna om omval i den berörda valkretsen om det vid förberedande och genomförande av valet har förekommit avvikelse från föreskriven ordning eller om någon har hindrat röstningen, förvanskade lämnade röster eller otillbörligen verkat vid valet på något annat sätt. En förnyad sammanräkning kan göras i stället, eller någon annan sådan mindre ingripande åtgärd, om rättelse kan åstadkommas på detta sätt.

Beslut om omval eller rättelse förutsätter att det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången. Enligt förarbetsuttalanden krävs åtminstone en viss positiv sannolikhet för att ett påvisat fel har inverkat på valutgången för att felet ska leda till omval (se prop. 1974:35 s. 82).

Enligt äldre bestämmelser om upphävande av val skulle länsstyrelsen förordna om ofördröjligt företagande av nytt val och då gällde vad som om allmänt val var föreskrivet. Bestämmelser om detta fanns endast i fråga om kommunalval (56 § andra och tredje styckena, Kommunal vallag den 6 juni 1930) men detta antogs gälla även för riksdagsval (se Halvar G.F. Sundberg, Valrätt, 1950, s. 132).

Ett omval till riksdagen eller landstingsfullmäktige avser endast det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den berörda valkretsen vid det upphävda valet enligt 15 kap. 13 § fjärde stycket vallagen. Här kan särskilt nämnas att det numera i valkretsindelade kommuner också införts utjämningsmandat.

Propositionen

Förutsättningar vid omval

I syfte att möjliggöra snabbare omval bör enligt regeringen så långt som möjligt samma förutsättningar vid omvalet gälla som vid det ordinarie valet. Vidare bör omval genomföras inom så kort tid som det är praktiskt möjligt och lämpligt.

Vallagens förfaranderegler innebär, enligt regeringen, att det ställs stora krav på valadministrationen under förberedelserna av ett val. Visserligen är många av de tidsfrister som gäller i ett omval kortare än i ordinarie val. Men de krav som avser t.ex. utsändning av utlandsröstkort och de krav som ställs på administration i samband med anmälan av kandidater och framtagande av valmaterial medför ändå att den tidpunkt då ett omval kan hållas enligt gällande ordning inte kan bestämmas till en dag som ligger helt nära tidpunkten för omvalsbeslutet. De förutsättningar som gäller för partierna vid registrering av en partibeteckning och anmälan av kandidater medför också att det, enligt gällande ordning, finns behov av ganska omfattande förberedelser även från partiernas sida inför ett omval.

Regeringen menar att förutsättningarna vid ett eventuellt omval aldrig kan bli helt desamma som vid det val omvalet avser. Det kommer t.ex. alltid att ha förflutit en viss tid mellan valet och omvalet. Under den tiden kan nya politiska frågor ha aktualiserats. Omvalet kan komma att avse t.ex. endast en av flera valkretsar i ett valområde. Ett antal av partiernas kandidater kan ha hunnit bli utsedda till ordinarie ledamöter i en valkrets som inte omfattas av omvalet. Valdeltagandet i omvalet kan också påverkas bl.a. av att den politiska dagordningen förändrats eller att omvalet inte hålls i samband med t.ex. val till riksdagen. Dessa är exempel på sådana omständigheter som inte går att påverka. Andra omständigheter kan gå att påverka i syfte att förbättra förutsättningarna att snabbt genomföra omval.

Regeringen delar utredningens (SOU 2016:71) uppfattning att det är av stor betydelse att ett eventuellt omval kan hållas så nära in på det ordinarie valet som möjligt. På så vis kan bl.a. de tänkbara effekterna av att de politiska frågorna i samhället varierar över tid i viss mån begränsas. Ju snabbare ett omval kan hållas, desto mindre hinner också väljarunderlaget normalt sett förändras mellan valen. Ett snabbt omval kan i de flesta fall också antas vara av stor betydelse för att undanröja den osäkerhet som råder i en beslutande församling till följd av att valet behöver tas om i hela eller delar av valområdet. Med denna utgångspunkt instämmer regeringen i utredningens bedömning att förutsättningarna vid ett omval bör – så långt det är praktiskt möjligt – vara desamma som i det ordinarie valet. Mot bakgrund av det övergripande syftet – att möjliggöra snabbare omval – konstaterar regeringen att det främst handlar om att överväga korrigeringar som kan bidra till att tidsåtgången för förberedelser blir mindre, utan att de grundläggande principer som valsystemet bygger på påverkas.

Röstlängd

I propositionen föreslås att det inte bör införas särskilda bestämmelser om röstlängd vid omval.

Av den nuvarande regleringen i regeringsformen och kommunallagen framgår inte uttryckligen vad som gäller i fråga om rösträtten för personer som uppnår myndighetsåldern i tiden mellan ett ordinarie val och ett omval. Med hänsyn bl.a. till de förarbetsuttalanden som har gjorts delar regeringen utredningens uppfattning att dessa personers rösträtt i en omvalssituation dock får anses följa av nuvarande ordning (prop. 1973:90 s. 162–164 och 247, jfr prop. 2009/10:80 s. 258). Regeringen konstaterar att rättsläget också har uppfattats så över tid. Som framgår ovan upprättar t.ex. Valmyndigheten inför varje val en röstlängd för varje valdistrikt (5 kap. 1 § vallagen).

Utredningen har inte haft i uppdrag att överväga förändringar i valsystemet som påverkar de grundläggande principer som systemet bygger på. En utgångspunkt har därför bl.a. varit att uppdraget inte förutsatt att utredningen skulle lämna förslag till grundlagsändringar. Det övergripande syftet med att utreda förutsättningarna för omval har i stället varit att skapa förbättrade möjligheter att genomföra ett omval snabbare än vad som är möjligt enligt dagens ordning (jfr bet. 2012/13:KU13 s. 10–11 och 52).

Regeringen delar utredningens uppfattning att en förändring av villkoren för att tas upp i röstlängd vid ett omval ställer krav på överväganden som rör inte endast röstlängdsbestämmelserna i vallagen utan även grundläggande bestämmelser om rösträtt i såväl regeringsformen som kommunallagen. En förändring av den ordning som nu gäller för rösträtten medför således en konfliktyta mot vad som i dag får anses följa av grundlagsbestämmelser. Detta innebär att systemet inte låter sig justeras i det här avseendet enbart med stöd av överväganden i förhållande till vallagens röstlängdsbestämmelser.

En konsekvens av nuvarande ordning med upprättande av ny röstlängd vid omval kan bli t.ex. att en person som har flyttat i tiden mellan ordinarie val och omval inte får rösta vare sig i det ordinarie valet (på grund av att det beslutats om omval och den avlagda rösten därmed betraktas som obefintlig) eller i omvalet (på grund av att personen flyttat från omvalsområdet), detta trots att den svenska folkstyrelsen bygger på bl.a. lika rösträtt (1 kap. 1 § andra stycket regeringsformen). Regeringen konstaterar att denna konsekvens följer av den sedan lång tid etablerade ordningen att ett eventuellt omval ska anordnas med tillämpning av de allmänna bestämmelserna om val, varvid hänsyn ska tas till ändringar i rösträttsvillkoren som inträder senast på valdagen. Enligt regeringens uppfattning måste dessa konsekvenser ha varit förutsedda när regleringen infördes och bedömningen ha gjorts att en sådan ordning inte kan anses strida mot principerna för demokratiska val.

Regeringen menar vidare att tiden för att ta fram nya röstlängder inte är något som har stor betydelse för hur lång tid själva omvalet tar. Vid ett eventuellt omval kommer, under alla förhållanden, nya röstlängder att behöva framställas och distribueras. Den tid det tar att beställa kompletteringar av data

från Skatteverket för att ta fram nya röstlängder måste, enligt regeringen, antas vara försumbar i detta sammanhang.

I propositionen för regeringen också fram att det inte kan uteslutas att en ändrad ordning i fråga om förutsättningarna för rösträtt kan föra med sig konsekvenser som är negativa för valdeltagandet, såsom att personer som har flyttat till omvalsområdet kan ha ett större intresse av att rösta än de som har flyttat därifrån och att det är antagligt att unga personer är en grupp som flyttar oftare än andra. Regeringen konstaterar vidare att det är angeläget att unga personer är delaktiga i det politiska livet; en grupp av unga vuxna, som i och för sig uppfyller rösträttsvillkoren enligt regeringsformen skulle med en oförändrad röstlängd uteslutas från att rösta i ett omval.

Mot bakgrund av de skäl som redovisats ovan instämmer regeringen i utredningens bedömning och anser att några särskilda bestämmelser om röstlängd inte bör införas i fråga om omval.

Anmälan av parti vid omval

Regeringen föreslår att till ett omval får endast de partibeteckningar användas som användes i det val som omvalet avser. Ett parti kan inte göra en särskild anmälan om deltagande i ett omval.

Regeringen följer således utredningens förslag att inga nya partier ska kunna anmälas till omvalet. I praktiken innebär utredningens förslag att fristen för att anmäla partiets deltagande i ett omval sammanfaller med fristen för anmälan om deltagande i det ordinarie valet, dvs. anmälan ska göras senast 30 dagar före valdagen i det ordinarie valet.

Regeringen anför att förslaget sammanfaller med utredningens bakomliggande syften – att omval ska kunna genomföras så snabbt och effektivt som möjligt, samt att omval i största möjliga utsträckning ska hållas under samma förutsättningar som det ordinarie valet. Dessa syften kan uppnås genom att de åtgärder som föreslås kan förväntas minska administrationen kring genomförandet av ett omval eftersom t.ex. anmälnings- och registreringsförfarandet skulle utgå ur processen för Valmyndigheten, liksom den därtill hörande förväxlingsprövningen.

De invändningar som kan riktas mot ett sådant system rör bl.a. frågor om den fria nomineringsrätten. Det gäller bl.a. möjligheterna att bilda ett parti i ett sent skede. Regeringen framhåller att sådana begränsningar redan införts med krav på obligatorisk förtidsanmälan av partier senast 30 dagar före valdagen vid ordinarie val, vilket motiverats bl.a. av intresset att väljare ska få bättre förutsättningar att göra ett rationellt partival. Samtidigt betonades att en ordning med förhandsanmälan inte fick leda till några praktiskt betydelsefulla inskränkningar i väljarnas möjlighet att även kort tid före ett val bilda ett parti och ställa upp i valet. I förarbetena framhölls även att valresultatet endast bör kunna påverkas av röster på partier som eftersträvar representation i den församling valet avser (SOU 2012:94 s. 135–146 och prop. 2013/14:48 s. 57).

Vidare framhåller regeringen att ett eventuellt omval är en undantagssituation. Omvalet avser som regel endast en mindre och tydligt avgränsad del i det ordinarie valet. Att låsa möjligheterna för nya anmälningar av partier till omvalet skulle förenkla och tydliggöra processen i flera avseenden. I det oönskade läge som ett omval innebär handlar det om att hitta de bästa förutsättningarna för att omvalet ska anordnas så snart som det är praktiskt möjligt och lämpligt.

Slutligen anser regeringen inte att det bör finnas en möjlighet för Valprövningsnämnden att bevilja undantag från de begränsningar som utredningen föreslår i fråga om anmälan av nya partier och nya kandidatnomineringar, t.ex. om omvalet orsakats av att fel har förekommit i samband med partiregistrering, kandidatgodkännande eller framställning av valsedlar. Regeringen anser inte att det i detta lagstiftningsärende framkommit tillräckligt tungt vägande skäl för att i en omvalssituation medge undantag från den ordning som gäller för det ordinarie valet. Regeringen ser därför inte skäl att föreslå någon särskild reglering i frågan.

Anmälan av kandidater vid omval

Regeringen föreslår att ett partis anmälan av kandidater för ett visst val som utgångspunkt ska gälla även för ett omval i det valet. En kandidats samtycke till anmälan ska gälla även för ett omval i det valet. Ett parti får dock för ett omval ändra en anmälan av kandidater. Nya samtycken ska endast lämnas från nya kandidater.

Regeringen anser att en ändring i nuvarande ordning som innebär att partierna inte ges möjlighet att anmäla nya kandidater till ett omval kan förefalla vara en ingripande begränsning i resterna av den fria nomineringsrätten och få till följd att det traditionella sambandet mellan rösträtten och valbarheten bryts. Grundlagsstiftarens intention har varit att rösträttsvillkoren ska vara identiska med valbarhets- och behörighetsvillkoren för riksdagsuppdrag (se SOU 1972:15 s. 125, prop. 1973:90 s. 164 och 252, SOU 2008:125 s. 192–193, prop. 2009/10:80 s. 258). Regeringen konstaterar att en genomgripande förändring av den ordning som nu gäller för valbarheten av kandidater därmed riskerar att utgöra en konfliktyta mot vad som i dag får anses följa av grundlagsbestämmelser.

Vidare gör regeringen bedömningen att utredningens förslag att inga nya kandidater ska få anmälas inför ett eventuellt omval kan leda till att ett parti kan komma att sakna ett tillräckligt antal kandidater för att fylla stolarna vid ett eventuellt omval. Vidare konstaterar regeringen att ett viktigt skäl för att den absolut senaste tidpunkten för att ett inlämnande av samtycke ska ligga så nära valdagen som möjligt är att reformen inte ska få omotiverat stor inverkan på partiernas möjligheter att hitta och nominera valbara kandidater inför ett val (prop. 2013/14:48 s. 74). Regeringen anser att de överväganden som då gjordes fortfarande har bärkraft. Partierna kan alltjämt behöva ha kvar möjligheten att hitta och nominera kandidater inför ett eventuellt omval, bl.a.

mot bakgrund av att det alltid kommer att ha förflutit viss tid mellan det ordinarie valet och omvalet.

Slutligen anser regeringen att unga personers deltagande som förtroendevalda är ett viktigt skäl för att partierna även i fortsättningen ska ha möjlighet att anmäla nya kandidater till ett omval. När det gäller unga personers deltagande som förtroendevalda gör regeringen bedömningen att ett ändrat system för omval som rör unga väljare kan komma att inverka negativt på denna väljargrups politiska engagemang i en omvalssituation. Det är alltså även ur demokratipolitisk synvinkel svårt att motivera en reform som innebär att unga vuxna utesluts från möjligheten att ställa upp som kandidater i ett omval.

Regeringens förslår att de typer av valsedlar som tryckts upp för att användas i det ordinarie valet – som utgångspunkt – också ska kunna användas vid ett eventuellt omval. Liksom i dag kan det vid omval komma att finnas valsedlar som upptar kandidater som inte kan utses, t.ex. kandidater som har nominerats i mer än en valkrets och kan komma att dubbelvalsavvecklas. Vid ett omval kommer det att bli än mer tydligt att vissa kandidater inte kan utses. Liksom utredningen ansluter sig dock regeringen här till de bedömningar som har gjorts i tidigare lagstiftningsarbeten, dvs. att det som utgångspunkt är partierna som får ta hänsyn till väljarnas behov av tydlighet i fråga om kandidaturerna vid ett omval. Regeringen konstaterar också att förslaget om att samtycke från eventuella nya kandidater i omvalet ska lämnas in senast två dagar före valdagen inte innebär någon ändring i nuvarande ordning, vilken ger valmyndigheterna möjlighet att hinna registrera eventuella nya samtycken senast dagen före valdagen och distribuera informationen om eventuella nya kandidater till vallokalerna så att den finns tillgänglig på valdagen (jfr prop. 2013/14:48 s. 74).

Frister vid brevröstning, budröstning och förtidsröstning

Regeringen föreslår att fristerna i vallagen för brevröstning, budröstning och förtidsröstning inte bör ändras.

Brevröstning

Väljare som vistas utomlands eller ombord på ett fartyg i utrikes fart får rösta genom brev. Brevröster får vid ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige samt val till Europaparlamentet göras i ordning tidigast 45 dagar före valdagen. Att så lång tid medges för att göra i ordning rösten motiveras av intresset att minska risken för att brevröster på grund av långsam postgång kommer fram för sent (prop. 2004/05:163 s. 79 och 121). I andra val, dvs. vid extra val och omval, får brevröster i stället göras i ordning först sedan det har beslutats vilken dag valet ska hållas. Denna ordning möjliggör, enligt regeringen, den nödvändiga flexibilitet som krävs för att sådana val ska kunna hållas så snart som möjligt efter ett beslut om extra val eller omval.

Budröstning

Regeringen framhåller att när frister för budröstning har fastställts har hänsyn tagits till den särskilda situation som föreligger vid bl.a. omval (jfr prop. 1981/82:83, prop. 1987/88:21, prop. 1987/88:22 och prop. 1996/97:70). Tiderna för när budrösten får göras i ordning läggs enligt utredningens bedömning inget hinder i vägen för att omval ska kunna genomföras så snart det är praktiskt möjligt och lämpligt. Regeringen ansluter sig till den bedömning utredningen gör. Fristerna för när en budröst tidigast får göras i ordning bör inte ändras.

Förtidsröstning

För att inte äventyra väljarnas faktiska möjligheter att delta i ett omval är det av stor betydelse, även med beaktande av intresset att genomföra ett omval så snabbt som det är praktiskt möjligt, att tiden för röstning inte blir kortare än absolut nödvändigt. I likhet med utredningen gör regeringen bedömningen att fristerna för förtidsröstning numera är så korta att de i praktiken inte påverkar den tidsram inom vilken ett omval i bästa fall skulle kunna genomföras. Regeringen anser därför att tiden för förtidsröstningen inte bör kortas. Regeringen föreslår mot den bakgrunden inga ändringar i vallagens bestämmelser om när röstmottagning får ske.

Tidsfrist för omval

Regeringen föreslår att ett omval ska hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter beslut om omval.

En given utgångspunkt, enligt regeringen, bör vara att ett omval – inom ramarna för de grundläggande principer som bär upp valsystemet – ska anordnas så snart som det är praktiskt möjligt och lämpligt efter att ett val har upphävts och beslut om omval fattats. Att det är angeläget att omval sker skyndsamt har också betonats av konstitutionsutskottet (bet. 2012/13:KU13 s. 11). Vilken tid som behövs för att genomföra ett omval, sedan Valprövningsnämnden beslutat att omval måste hållas, beror på såväl formella som praktiska förhållanden. Om en tidsfrist ska införas måste den vara lämplig och rimligt avvägd så att valadministrationen hinner vidta alla nödvändiga åtgärder utan risk för fel i förfarandet och att både partier och väljare får tillräcklig tid på sig för att förbereda sig inför och delta i valet.

Till skillnad från när det gäller extra val till riksdagen finns det ingen författningsreglerad tidsgräns för att anordna omval. För extra val till riksdagen gäller dock att ett sådant val ska hållas inom tre månader efter beslutet (3 kap. 11 § regeringsformen). Detta utgör en maximitid inom vilket det extra valet ska genomföras. Den angivna tidsfristen säger dock inget om inom vilken tid ett extra val skulle kunna genomföras.

Vid bedömningen av frågan om en bestämd frist kan införas för omval anser regeringen att en jämförelse med förutsättningarna för att bestämma en frist för extra val är relevant att göra. Regeringen delar utredningens uppfattning att en tidsfrist för när omval ska hållas måste anpassas till hur

valsystelet ser ut i dag och de valförberedelser som detta kräver. Det är angeläget att genomförandet av ett omval sker på ett sådant sätt att ett nytt omval undviks. Inte minst med tanke på att ett omval är det medel som står till buds för att korrigera fel som begåtts vid det ordinarie valet måste säkerheten i genomförandet alltid ges en mycket hög prioritet. En författningsreglerad tidsfrist för att anordna omval behöver därför vara så pass lång att det är möjligt att på ett säkert sätt slutföra omvalet i de olika situationer som kan uppkomma.

När det gäller förutsättningarna för att slå fast en lagstadgad tidsfrist inom vilken ett omval senast ska hållas redovisar utredningen att de valmyndigheter som har erfarenhet från bl.a. genomförandet av omvalen 2011 och 2015 uppgett att tre månader är en tidsfrist inom vilken det står klart att det i och för sig går att genomföra ett omval.

För att inte påverka Valprövningsnämndens förutsättningar att utföra sitt uppdrag bör en utgångspunkt vara att en eventuell frist inom vilken ett omval ska genomföras ska börja löpa först den dag Valprövningsnämnden meddelar beslut om omval.

Ett omval bör med dessa utgångspunkter, som utredningen föreslår, hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter det att Valprövningsnämnden meddelat beslut om omval.

Särskilda tidpunkter för utsändande av röstkort vid extra val och omval

Regeringen föreslår att vid extra val och omval ska de nationella röstkorterna skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna till handa senast tio dagar före valdagen. Utlandsröstkorterna ska vid extra val och omval skickas till väljarna så snart det är möjligt sedan det har beslutats vilken dag som ska vara valdag.

Vidare gör regeringen bedömningen att möjligheten att anordna röstmottagning vid utlandsmyndigheter vid bl.a. omval bör finnas kvar.

Av utredningens kartläggning av valadministrationens arbete framgår att utskick av röstkorterna i och för sig inte har någon avgörande betydelse för den totala genomförandetiden av ett eventuellt omval, men att ett senareläggande vid ett större omval skulle underlätta Valmyndighetens arbete. Enligt utredningen bör en avvägning göras så att bestämmelserna visserligen underlättar ett smidigt och effektivt omvalsförfarande men samtidigt inte inskränker tiden för förtidsröstning eller påverkar valdeltagandet.

Den ordning utredningen föreslår – där röstkorterna skickas ut i så god tid att de ska vara väljarna till handa senast tio dagar före valdagen – innebär att väljarna får tillgång till röstkorterna senast samma dag som röstmottagningen får påbörjas vid t.ex. extra val och omval. Genom en sådan anpassning av bestämmelserna om utskick av röstkort till förtidsröstningen bedömer utredningen att valdeltagandet inte bör påverkas.

Regeringen instämmer i utredningens uppfattning att en förutsättning för att korta tidsfristen för när röstkortet senast ska vara väljarna till handa vid extra val och omval är att förkortningen inte får inskränka tiden för förtidsröstning eller påverka valdeltagandet. Att röstning kan ske under en viss period före valdagen är av stor betydelse för valdeltagandet. Förslaget att röstkortet vid extra val och omval ska vara väljarna till handa senast tio dagar före valdagen innebär i praktiken att väljarens nuvarande möjlighet att använda sitt röstkort under förtidsröstningsperioden kvarstår oförändrad. Under förutsättning att fristen hålls uppkommer i praktiken inte någon inskränkning i möjligheten för väljarna att rösta under hela perioden för förtidsröstning. Regeringen instämmer därmed i utredningens bedömning att valdeltagandet inte bör påverkas av en sådan ändring.

Av utredningen framgår vidare att det ställs stora krav på valadministrationen under förberedelserna av ett val. En förkortad frist har bl.a. den fördelen att den öppnar upp för en ökad flexibilitet i samband med förberedelserna inför ett extra val eller ett omval. Vid ett extra val eller ett omval framstår en sådan flexibilitet som värdefull, även om tidpunkten för utskick av röstkort enligt utredningens kartläggning inte har någon avgörande betydelse för den totala genomförandetiden av ett eventuellt omval. Genom att korta tiden med åtta dagar ges även utrymme för andra angelägna åtgärder i det tidigare skedet av förfarandet vilket kan vara av stort värde, särskilt vid extra val och i omfattande omval.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att det i vallagen tas in en bestämmelse som anger att röstkortet vid extra val och omval ska skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna till handa senast tio dagar före valdagen.

Nuvarande reglering om utsändande av utlandsröstkort innebär i praktiken, enligt regeringen, att ett eventuellt omval i ett val till riksdagen eller till Europaparlamentet inte kan genomföras på kortare tid än lite drygt två månader. Det är nämligen den tid som det under normala omständigheter kan antas ta, efter ett beslut om omval, att fastställa valdagen och framställa röstkort så att dessa kan skickas ut minst 50 dagar före valdagen. En sådan ordning är, enligt regeringen, inte helt tillfredsställande med tanke på att ett omval som utgångspunkt ska genomföras så snart det kan ske. Även med beaktande av intresset att erbjuda väljare både i Sverige och i utlandet goda möjligheter att delta i valet, motiverar det starka intresset av att snabbast möjligt undanröja den osäkerhet som omvalssituationen medför att fristerna inte bör vara längre än vad som vid en avvägning mellan dessa intressen kan anses absolut nödvändigt. Detsamma gäller när det finns behov av att hålla extra val.

Den föreslagna bestämmelsen avviker från flera andra regler i vallagen på så sätt att den inte anger någon exakt tidsangivelse, t.ex. att utlandsröstkortet kan beräknas vara väljarna till handa ett visst antal dagar före valdagen. En sådan lagstadgad frist skulle kunna skapa ökad stadga i fråga om hur snabbt röstkortet måste tryckas och skickas ut. Regeringen vill samtidigt framhålla

att en sådan frist skulle innebära att t.ex. ett omval till en riksdagsvalkrets, eller ett extra val till riksdagen, i praktiken sannolikt inte skulle kunna hållas tidigare än omkring 45 dagar efter ett beslut om omval eller extra val. Regeringen anser att värdet av den flexibilitet som utredningens förslag medger i syfte att, vid behov, kunna hålla ett omval till riksdagen inom kortast möjliga tid väger tyngre än intresset av ökad precision av en sådan frist.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att utlandsröstkorten vid extra val och omval ska skickas ut så snart som möjligt efter att det har beslutats vilken dag som ska vara valdag.

Slutligen så föreslår regeringen i detta lagstiftningsärende att omval bör genomföras så snart som det kan ske och senast inom tre månader. Med tanke bl.a. på att ett högt valdeltagande samtidigt bör eftersträvas, ansluter sig regeringen till utredningens bedömning att det inte ter sig lämpligt att i lag utesluta möjligheten att vid omval anordna röstning vid utlandsmyndighet. Regeringen anför vidare att Valmyndigheten har redogjort för att myndigheten förmedlat information om återanmälan till röstlängden för utlandssvenskar genom bl.a. nyhetsbrev till utlandsmyndigheterna. Myndigheten planerar också att ytterligare förstärka informationsinsatserna genom bl.a. utskick av brev. Regeringen ser positivt på de informationsinsatser Valmyndigheten genomför i syfte att uppnå ett högt valdeltagande för utlandssvenskar och ge utlandssvenskarna bättre information om reglerna för att rösta (jfr bet. 2016/17:KU22 punkt 5, rskr. 2016/17:200).

Anmälan om röstningslokaler

Regeringen föreslår att en kommun vid omval ska senast 32 dagar före valdagen meddela den centrala valmyndigheten var och när röstning inom kommunen kan ske.

De kommuner som omvalet inte gäller ska senast en vecka efter ett beslut om omval meddela Valmyndigheten var och när röstning inom kommunen kan ske (4 kap. 23 § tredje stycket vallagen). I förarbetena anges att bakgrunden till förslaget var att Valmyndigheten framhållit att myndigheten så snart som möjligt efter ett beslut om omval bör få information från kommunerna utanför omvalsområdet om när och var förtidsröstning kommer att anordnas. Enligt Valmyndigheten var detta en förutsättning för att myndigheten i tid ska kunna nå ut med fullständig information till de röstberättigade, partierna och valadministrationen (prop. 2013/14:124 s. 33–34). Från de kommuner som ett omval gäller har Valmyndigheten, enligt regeringen, trots avsaknad av uttrycklig reglering, rutinmässigt fått in uppgifter om vilka lokaler som kommer att användas i valet eftersom dessa kommuner har tillämpat den ordning som gäller för anmälan av lokaler vid ordinarie val.

För att säkra Valmyndighetens behov av att snabbt få information om var röstning kan ske vid ett omval föreslår utredningen att även de kommuner som omvalet gäller ska meddela Valmyndigheten var och när förtidsröstning inom kommunen kan ske. Utredningen har dock inhämtat att Valmyndigheten inte

har behov av uppgifterna i ett så tidigt skede som nu är reglerat. Vidare har utredningen inhämtat att det efter ett beslut om omval tar viss tid att starta upp valdatasystemet, vilket är nödvändigt för att kommunernas uppgifter ska kunna registreras. Med hänsyn till detta föreslår utredningen att fristen för kommunerna att lämna information i stället bör bestämmas till senast 32 dagar före valdagen, dvs. två dagar före kvalifikationsdagen för rösträtt.

Enligt regeringen skulle det i och för sig kunna övervägas om inte en bestämmelse om anmälan av lokaler och tider för röstning borde utformas generellt och gälla lika för alla val. I det aktuella lagstiftningsärendet saknas, enligt regeringen, emellertid beredningsunderlag för att ta ställning för en sådan ändring. Enligt regeringens uppfattning talar övervägande skäl för att utredningens förslag om anmälan inför ett omval nu bör genomföras.

Handläggningen av överklaganden

Formerna för offentliggörande av valresultat och utseende av nya ledamöter och ersättare ändras i vissa fall

Regeringen föreslår att valresultatet i ett riksdagsval eller ett val till Europaparlamentet ska kungöras genom att det anslås på Valmyndighetens fysiska anslagstavla och publiceras på myndighetens webbplats. På samma sätt ska det kungöras när nya ledamöter och ersättare till riksdagen eller Europaparlamentet utsetts. I fråga om kungörandet ska lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m. tillämpas.

Regeringen konstaterar att förslaget har sin grund i en strävan efter att öka effektiviteten i samband med överklaganden av val. Ett borttagande av kungörelsekravet i Post- och Inrikes Tidningar (PoIT) torde också minska administrationen och i någon mån korta handläggningstiden för överklagandearärenden.

Överklagande av beslut att fastställa utgången av ett val ska lämnas in direkt till Valprövningsnämnden

Regeringen föreslår att ett överklagande av ett beslut av Valmyndigheten eller en länsstyrelse att fastställa utgången av ett val ska lämnas in direkt till Valprövningsnämnden. I fråga om andra beslut som dessa myndigheter meddelar ska ett överklagande lämnas in till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet (beslutsmyndigheten).

Regeringen föreslår vidare att beslutsmyndigheten skyndsamt till Valprövningsnämnden ska överlämna de överklaganden av beslut om att utse nya ledamöter eller ersättare som har kommit in till myndigheten. Beslutsmyndigheten ska även skyndsamt yttra sig över de överklaganden som den överlämnar till nämnden.

Förslaget innebär att den myndighet som prövar frågan om ett överklagande har skett i rätt tid också är den myndighet som överklagandet ska lämnas in till, dvs. Valprövningsnämnden. Enligt regeringens uppfattning framstår den föreslagna ordningen som ändamålsenlig, givet den reglering som i övrigt gäller för prövningen av överklagandet. Förslaget att ta bort det nuvarande

obligatoriska kravet på beslutsmyndigheten att skyndsamt yttra sig över alla överklaganden skapar utrymme för en mer effektiv resursanvändning hos statliga myndigheter. Om Valprövningsnämnden bedömer att det finns behov av det i det enskilda fallet kan ett överklagande remitteras för yttrande till beslutsmyndigheten. Förslaget kan antas bidra till att effektivisera överklagandeförfarandet, inklusive ett eventuellt omvalsförfarande.

Offentliggörande av överklaganden ändras

Regeringen föreslår att överklaganden av beslut att fastställa utgången av ett val eller att utse nya ledamöter och ersättare ska kungöras genom att samtliga överklaganden på en gång anslås på Valprövningsnämndens fysiska anslags-tavla och publiceras på nämndens webbplats så snart som möjligt efter att tiden för överklagande har gått ut.

Den uttryckligt reglerade rätten för var och en att yttra sig över överklaganden tas bort

Regeringen föreslår att den uttryckliga rätten för var och en att yttra sig över kungjorda överklaganden tas bort.

Regeringen delar utredningens och Valprövningsnämndens uppfattning att förslaget kan bidra till att effektivisera förfarandet för överprövning. Ändringen kan därmed få till följd att handläggningstiden i Valprövningsnämnden kortas inför nämndens slutliga beslut i de överklagade ärendena. Detta kan i sin tur bidra till att tiden mellan det ordinarie valet och ett eventuellt omval förkortas.

Överklaganden av folkomröstningar

Regeringen föreslår att vid handläggningen av ett överklagande av ett beslut att fastställa utgången av en folkomröstning i hela landet tillämpas vallagens bestämmelser om handläggningen av ett överklagande som avser ett beslut att fastställa utgången av ett riksdagsval.

Folkomröstningslagen (1979:369) hänvisar till vallagen i flera hänseenden när det gäller förfarandet vid röstningen. Utredningen föreslår vissa ändringar i de angivna bestämmelserna i vallagen, främst i syfte att tydliggöra hur dessa bestämmelser ska tillämpas vid en folkomröstning. De förtydliganden utredningen föreslår innebär att handläggningen vid överklaganden av beslut att fastställa utgången av en folkomröstning ska omfattas av de föreslagna förändringarna när det gäller handläggningen av överklaganden av riksdagsval.

Enligt regeringen framstår det som en lämplig ordning att förfarandet vid överprövning av ett beslut att fastställa utgången av en folkomröstning i hela landet överensstämmer med vad som gäller vid överprövning av utgången i ett riksdagsval. Det är därför, enligt regeringen, motiverat att låta de föreslagna ändringarna få genomslag även i fråga om överklaganden av ett folkomröstningsresultat.

I likhet med utredningen (SOU 2016:71) anser regeringen vidare att hänvisningen i 16 § folkomröstningslagen till 15 kap. 6 § första stycket 4

vallagen bör ändras med anledning av att innehållet i den punkten numera återfinns i punkt 5 (jfr prop. 2013/14:48 s. 66 och 103). Denna ändring innebär alltså en rättelse och en anpassning till tidigare lagändring.

Incidentrapportering

Regeringen föreslår att det är lämpligt att det gentemot väljarna tydliggörs att incidenter vid röstmottagningen kan påtalas och att synpunkter på förfarandet kan framföras till valmyndigheterna utan att överklagande sker liksom att synpunkterna omhändertas inom ramen för uppföljningar, utvärderingar och förbättringar av valgenomförandet.

Regeringen ser för närvarande inte något behov av att i lag reglera eller på annat sätt precisera formerna för incidentrapportering. Regeringen kommer dock att fortsatt överväga frågan om någon myndighet bör få i uppdrag att utarbeta en lämplig modell för en sådan rapportering.

Andra frågor vid omval

Dubbelvalsavveckling vid omval i en eller några av valkretsarna

Omval till kommunfullmäktige ska endast avse det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den eller de valkretsar som är berörda vid det upphävda valet.

Enligt nuvarande valordning finns det inget bosättningskrav för kandidater vad gäller den valkrets där han eller hon kandiderar. Det finns inte heller något som hindrar en kandidat att ställa upp i mer än en valkrets. Det innebär att en kandidat kan bli vald i mer än en valkrets. Om det sker måste det avgöras vilken valkrets som han eller hon ska företräda och vem det mandat som kandidaten inte tillträder i så fall ska tillfalla. Detta avgörs genom s.k. dubbelvalsavveckling (14 kap. 11 § vallagen).

Ett omval till riksdagen eller landstingsfullmäktige avser endast det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den berörda valkretsen vid det upphävda valet (15 kap. 13 § fjärde stycket vallagen, jfr prop. 2004/05:163 s. 102–103).

Dubbelvalsavvecklingen utgår från att val i samtliga valkretsar i ett valområde sker samtidigt eftersom detta utgör normalfallet. Vid omvalet till kommunfullmäktige i Örebro 2011 var det fråga om omval i en valkrets av fyra. Då aktualiserades frågan hur bestämmelserna skulle tolkas. Valmyndigheten har anfört att reglerna om dubbelvalsavveckling inte kan tillämpas vid ett omval i endast en del av valområdets valkretsar eftersom det skulle kunna få konsekvenser i de övriga valkretsarna. Vid omvalet i Örebro gjordes därför en tolkning av bl.a. bestämmelserna i 15 kap. 13 § fjärde stycket vallagen som innebar att de ledamöter som redan var invalda i andra valkretsar bortsågs från vid beräkningarna för att utse ledamöter i omvalskretsen (se Valmyndighetens rapport 2012:1 s. 9).

Enligt utredningens uppfattning är det en rimlig tolkning av hur gällande rätt bör tillämpas i denna speciella situation. Ett omval innebär att resultatet av det tidigare valet står kvar oförändrat utom såvitt avser den eller de berörda valkretsarna. Ett omval i en valkrets avser således samtliga mandat som tilldelats den kretsen (prop. 2004/05:163 s. 102–103). Både fasta mandat och utjämningsmandat som har tilldelats valkretsen vid valet ska vid omvalet fördelas som om de vore fasta valkretsmandat. I händelse av omval i endast en eller några av flera valkretsar kommer omvalet därmed att avse endast de mandat som tilldelades de berörda valkretsarna vid det upphävda valet (15 kap. 13 § vallagen). Ledamöter som redan är invalda i andra valkretsar kommer att bortses från vid beräkningarna för att utse ledamöter i omvalet. Detta innebär, såvitt nu kan förutses, att några anpassningar i vallagen för att begränsa effekterna av ett omval i de valkretsar som inte omfattas av omvalet inte behövs. Tilläggas kan att ett omval följer den kommun- och landstingsindelning som tillämpades vid det ordinarie valet (jfr SOU 2016:71 s. 108–109). Nödvändiga anpassningar till följd av indelningsändringar, som gjorts inför det ordinarie valet, får därmed genomslag om valet i hela eller delar av valområdet måste tas om.

Genom att kommunerna fr.o.m. 2018 års val kommer att kunna ha utjämningsmandat uppkommer samma frågor som vid val till riksdagen eller till landstingsfullmäktige vid omval i endast en eller några av flera valkretsar (jfr prop. 2013/14:48 s. 37–44). Regeringen föreslår därför, i överensstämmelse med utredningens förslag, att 15 kap. 13 § fjärde stycket vallagen ändras så att ett omval till kommunfullmäktige endast avser det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den eller de valkretsar som är berörda av det upphävda valet.

Nya ersättare då tidigare ersättare blir invalda vid omval

Bestämmelserna om när det i vissa fall ska utses ytterligare ersättare görs tillämpliga även i de fall en ersättare har blivit invald i en annan valkrets där omval sker.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Lagändringarna träder i kraft den 1 mars 2018. Föreskrifterna i vallagen tillämpas första gången inför och vid ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige 2018.

Skärpta krav på sättet att tillhandahålla valsedlar

I propositionen behandlas även frågan om skärpta krav på sättet att tillhandahålla valsedlar. Frågan behandlas nedan i samband med behandlingen av motionsyrkanden.

Motionen

I följdmotion 2017/18:3937 av Per-Ingvar Johnsson (C) yrkande 1 begärs att riksdagen tillkännager för regeringen att omval ska genomföras med samma förutsättningar som det ordinarie valet i fråga om röstlängd, deltagande partier, valsedlar och kandidater. Vidare begärs i yrkande 2 att riksdagen tillkännager för regeringen att omval ska genomföras inom två månader efter Valprövningsnämndens beslut om att omval ska ske. Motionären anser att förutsättningarna att snabbt genomföra omval blir sämre med regeringens förslag i jämförelse med det förslag som låg till grund för konstitutionsutskottets betänkande och riksdagens tillkännagivande till regeringen. De i propositionen lämnade förslagen för att uppnå snabbare omval medför, enligt motionären, knappast någon förkortning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att regeringen genom lagförslaget har beaktat utskottets och riksdagens tillkännagivande om behovet av ändrad reglering för att förbättra förutsättningarna för snabbare omval. Utskottet ställer sig bakom de överväganden som görs i propositionen och tillstyrker regeringens förslag till lag om ändring i vallagen och folkomröstningslagen. Motionen avstyrks.

Valhemlighet, valsäkerhet och valsedlar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om valhemlighet, valsäkerhet och valsedlar.

Jämför reservation 2 (L) och 3 (SD).

Gällande ordning

Att riksdagen ska utses genom fria, hemliga och direkta val följer av grundlag, nämligen 3 kap. 1 § regeringsformen. Vallagen innehåller bestämmelser som syftar till att trygga genomförandet av fria och hemliga val. Bestämmelserna i vallagen avser själva röstningen och innebär att väljarens valhemlighet skyddas på samma sätt vid samtliga val.

I val- och röstningslokaler (röstmottagningsställen) ska det finnas ett lämpligt antal avskilda platser med valskärmar där väljarna kan rösta utan insyn, enligt 8 kap. 1 § vallagen. Väljaren ska göra i ordning sina röster bakom en valskärm. En röst görs i ordning genom att valsedlarna läggs i valkuvert som försluts. Valkuverten lämnas därefter till röstmottagarna som efter kontroll lägger valkuverten i valurnan. Det framgår av 7 kap. 2 och 3 §§ samt 9 kap. 7 § vallagen.

För att möjliggöra för väljare att få tillgång till valsedlar ska det i anslutning till röstmottagningsstället ordnas en lämplig plats där valsedlar kan läggas ut; det anges i 8 kap. 2 § vallagen. Om detta inte är möjligt får en sådan plats i stället ordnas inne i lokalen. Från denna plats kan väljaren ta valsedlar från ett eller flera partier, men han eller hon kan också ta med sig och använda valsedlar som distribuerats till honom eller henne på annat sätt. Bestämmelserna om hur valsedlar ska göras tillgängliga riktar sig till kommunernas valnämnder (prop. 2004/05:163 s. 121 och prop. 2013/14:124 s. 53).

I 6 kap. 1 § vallagen anges att följande slag av valsedlar ska användas vid val:

- valsedlar med parti- och valbeteckning
- valsedlar med parti- och valbeteckning samt uppgifter om kandidater
- valsedlar med enbart valbeteckning.

När det gäller placeringen av valsedlar föreskrivs i 8 kap. 2 § första stycket vallagen att på den lämpliga plats där valsedlar kan läggas ut (se ovan) ska väljarna ha tillgång till dels valsedlar med enbart valbeteckning, dels under vissa närmare angivna förutsättningar valsedlar med parti- och valbeteckning. Enligt andra stycket i samma paragraf ska de partier som deltar i valen också kunna lägga ut sina valsedlar på denna plats. När den nuvarande vallagen infördes gjorde regeringen i propositionen Ny vallag bedömningen att valmyndigheternas ansvar för att väljarna har tillgång till valsedlar med parti- och

valbeteckning samt uppgifter om kandidater inte borde utvidgas (prop. 2004/05:163 s. 83).

Propositionen

I propositionen behandlar regeringen förslag från utredningen om skärpta krav på sättet att tillhandahålla valsedlar. Regeringen gör bedömningen att valsedlarna inte bör placeras bakom valskärmarna, vilket utredningen föreslog. Andra sätt att ytterligare stärka skyddet för den enskilda väljaren mot yttre påverkan vid röstning bör, enligt regeringen, övervägas.

Regeringen framhåller som skäl bl.a. att risken för sabotage ökar markant med ett insynsskyddat valbås. En väljare som står bakom skärmen kan t.ex. flytta runt valsedlar, sätta ett visst partis valsedlar framför ett annat partis, göra personvalsmarkeringar på valsedlar eller placera ut egentillverkade valsedlar. Det innebär att det finns en risk för att en manipulering, som kan leda till en direkt påverkan på valresultatet, kan ske i princip varje gång en väljare befinner sig bakom en valskärm. Brister i valsäkerhet bedöms också öka risken för omval.

Vidare menar regeringen att den ökade sabotagerisken innebär att valbåsen måste kontrolleras mellan varje väljare, vilket ökar risken för köbildning. Ökad köbildning kan i sin tur öka risken för att valdeltagandet minskar.

Regeringen pekar vidare på ett antal praktiska svårigheter med att placera valsedlarna bakom valskärmarna, bl.a. att val i de större kommunerna förutsätter valedelsställ som rymmer ca 100 olika valsedlar och att detta i vissa fall leder till ett behov av större val- och röstningslokaler.

Slutligen menar regeringen att tillgängligheten kan försvåras med de valbåsar som utredningen föreslår, då de ställer högre krav på god rörlighet, synförmåga och balans för att väljaren ska kunna rösta utan hjälp.

Enligt regeringens uppfattning talar mycket för att utredningens förslag bör kunna bidra till att stärka skyddet för valhemligheten. Regeringen anser dock att bl.a. riskerna för sabotage och ökad köbildning medför att det finns behov av ytterligare överväganden i fråga om hur skyddet för den enskilda väljaren mot yttre påverkan vid röstningen kan förstärkas innan några lagstiftningsåtgärder föreslås.

Regeringen anser sammanfattningsvis att förslaget att placera valsedlarna innanför valskärmarna inte bör genomföras. Det finns dock skäl att fortsätta att överväga frågan hur skyddet för enskilda väljare mot yttre påverkan vid röstning kan stärkas ytterligare, t.ex. genom att kraven på hur valsedlar görs tillgängliga i eller i anslutning till ett röstmottagningsställe skärps med villkor om lämplig avskärmning eller liknande åtgärder. Riksdagen har även i ett tillkännagivande till regeringen som sin mening anfört att väljare med synnedsättning ska kunna personrösta utan att tvingas röja valhemligheten för någon (bet. 2015/16:KU14 punkt 4, rskr. 2015/16:205). Frågan om att vidta åtgärder för att ytterligare förstärka valhemligheten bör alltså bli föremål för fortsatta överväganden.

Motionerna

Valhemlighet och valsäkerhet

I motion 2017/18:65 av Angelika Bengtsson (SD) yrkande 1 begärs att riksdagen tillkännager för regeringen att den bör se över valhemligheten vid val av valsedel. Motionären menar att möjligheten att öppna ta valsedlar från de olika partierna inskränker valhemligheten samt att det finns risk att valsedlar försvinner eller göms undan i vallokalen. I motion 2017/18:320 av Edward Riedl (M) begärs att riksdagen tillkännager för regeringen att den bör se över hur valhemligheten kan stärkas. Motionären framför kritik mot att det nuvarande systemet lägger ansvaret för att bevara röstningshemligheten på den enskilde och inte på det offentliga. I kommittémotion 2017/18: 3588 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 4 begärs att riksdagen tillkännager för regeringen att valhemligheten och valsäkerheten bör stärkas. Ansträngningar bör enligt motionärerna göras för att komma till rätta med redovisade utmaningar åtminstone till Europaparlamentsvalet 2019, i den mån det är möjligt.

Gemensamma valsedlar

Yrkanden om tillkännagivanden om att införa gemensamma valsedlar för alla partier framställs av Angelika Bengtsson (SD) i motion 2017/18:65 yrkande 2, Markus Wiechel (SD) i motion 2017/18:2081 och Jonas Millard och Fredrik Eriksson (båda SD) i följdmotion 2017/18:3936. Motionärerna menar att gemensamma valsedlar skulle stärka valhemligheten, försvåra valfusk och utgöra ett mer lätthanterligt system för politiska partier och kommunala tjänstemän.

I motion 2017/18:2863 av Rickard Nordin (C) föreslår motionären att det inrättas av ett system med utskrivbara valsedlar i vallokalerna. Motionären menar att ett sådant system skulle stärka valhemligheten, underlätta för mindre politiska partier att distribuera valsedlar samt minska negativa miljöeffekter.

Utskottets tidigare behandling

Senast utskottet behandlade frågor om valhemlighet var våren 2017 i betänkande 2016/17:KU22. Utskottet vidhöll och hänvisade till tidigare ställningstaganden där motioner om att stärka valhemligheten ansetts vara tillgodosedda mot bakgrund av att en särskild utredare hade i uppdrag att utreda hur skyddet för den enskilde väljaren mot yttre påverkan vid röstningen ytterligare kunde förstärkas.

I betänkande 2015/16:KU14 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om gemensamma valsedlar. Utskottet vidhöll sin tidigare uppfattning i frågan. Tidigare hade utskottet avstyrkt en motion om gemensamma valsedlar i betänkande 2013/14:KU22. Utskottet hänvisade till att det i betänkande 2013/14:KU16 gjorts bedömningen att en partibeteckning skulle få innehålla en partisymbol, vilket underlättar för väljare att ta rätt valsedel och att

riksdagen följde utskottet. Utskottet såg inte skäl att ställa sig bakom ett tillkännagivande om en utredning av frågan.

I betänkande 2015/16:KU14 avstyrkte utskottet även en motion om utskrivbara valsedlar i vallokalerna.

Sverigedemokraterna har reserverat sig i frågan om gemensamma valsedlar (bet. 2013/14:KU22, bet. 2015/16:KU14 och bet. 2016/17:KU22).

Utskottets ställningstagande

Konstitutionsutskottet välkomnar regeringens fortsatta arbete med att utreda förutsättningarna för förbättrad valsäkerhet och valhemlighet. Utskottet ser inte skäl att föregripa regeringens arbete och avstyrker därmed motionsyrkandena.

I fråga om yrkandena om gemensamma valsedlar hänvisar utskottet till tidigare ställningstaganden.

Valhemlighet för synskadade

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om valhemlighet för synskadade.

Jämför reservation 4 (L).

Gällande ordning

Enligt 7 kap. 3 § andra stycket vallagen ska väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne vid röstningen.

Enligt bestämmelser i 40 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen gäller sekretess för uppgift om hur en väljare har röstat vid val då biträde lämnats åt väljaren vid röstningen eller då det framgår av innehållet i ett avgivet valkuvert som inte har öppnats för rösträkning enligt bestämmelserna i 11 och 12 kap. vallagen.

Propositionen

Regeringen hänvisar till att riksdagen i ett tillkännagivande till regeringen som sin mening anfört att väljare med synnedsättning ska kunna personrösta utan att tvingas röja valhemligheten för någon (bet. 2015/16:KU14 punkt 4, rskr. 2015/16:205). Frågan om att vidta åtgärder för att ytterligare förstärka valhemligheten bör, enligt regeringen, bli föremål för fortsatta överväganden.

Motionerna

I motion 2017/18:1349 av Edward Riedl (M) begärs ett tillkännagivande om att överväga möjligheten för synskadade att beställa valsedlar med punktskrift. Motionären menar att för personer med funktionsnedsättningar såsom synskador finns inte tillräckliga hjälpmedel för att kunna genomföra ett val och samtidigt bevara valhemligheten.

I kommittémotion 2017/18:3588 av Tina Acketoft m.fl. (L) begärs ett tillkännagivande om stärkt valhemlighet för personer med synnedsättning. Motionärerna menar att det i dag är ett allvarligt problem att personer med synnedsättning inte kan rösta med fullständig valhemlighet i vallokaler och anser att regeringen skyndsamt ska tillsätta en utredning med uppdrag att ta fram konkreta förslag på hur valhemligheten för synskadade ska stärkas.

Utskottets tidigare behandling

Senast utskottet behandlade frågor om valhemlighet och synskadades möjlighet att rösta var under våren 2016 (bet. 2015/16:KU14), vilket resulterade i ett tillkännagivande till regeringen. Utskottet framhöll att ett problem i dag är att personer med synnedsättning inte kan rösta i vallokaler utan hjälp. För att dessa personer ska kunna personrösta på en kandidat måste de be om hjälp med att markera sitt val på valsedeln. Därmed tvingas de röja sin valhemlighet för den som hjälper till, låt vara att röstmottagare har tystnadsplikt. Detta förhållande bör ändras så att synnedsatta ska kunna personrösta utan att tvingas röja valhemligheten för någon. Ambitionen bör vara att en fullgod lösning ska finnas på plats så snart som möjligt, dock senast inför 2022 års allmänna val.

Även tidigare har utskottet behandlat frågor om valhemlighet och synskadades möjlighet att rösta. Våren 2011 (bet. 2010/11:KU28 s. 53) gjorde utskottet bedömningen att ett framtida system med ett elektroniskt röstningsförfarande skulle kunna undanröja svårigheter för synskadade att rösta med bibehållen rösthemlighet. I avvaktan på att möjligheten att införa ett elektroniskt röstningsförfarande i val- och röstningslokaler utreds, utgick utskottet från att möjligheterna att ytterligare underlätta för synskadade att utöva sin rösträtt skulle beaktas fortlöpande.

I betänkande 2005/06:KU9 Ny vallag, beträffande punktskrift på valsedlar, uttalade utskottet att i avvaktan på tekniska möjligheter att garantera att väljare med funktionsnedsättning alltid kan rösta utan insyn, var förslaget i propositionen om förstärkt skydd för valhemligheten väl avvägt. Förslaget innebar i den delen en uttrycklig bestämmelse i sekretesslagen (1980:100) som klargör att sekretess gäller för uppgift om hur en väljare har röstat, om uppgiften framkommit då en valfunktionär har biträtt väljaren vid röstning eller om uppgiften framgår av innehållet i ett avgivet valkuvert som inte har lagts ned i en valurna och som därmed efter ett val kan avslöja hur en viss väljare har röstat. Meddelarfrihet skulle inte gälla i nu nämnda avseenden.

Nämnas kan även att utskottet därefter i betänkande 2007/08:KU18 underströk bl.a. vikten av att alla kan rösta på ett värdigt sätt utan att valhemligheten röjs. Utskottet förklarade sig utgå från att möjligheterna att ytterligare underlätta för funktionshindrade personer att utöva sin rösträtt beaktas fortlöpande.

Utskottets ställningstagande

Utskottet hänvisar till sitt tidigare tillkännagivande och förutsätter att regeringen fortsätter sitt arbete med att förbättra valhemligheten för synskadade. Motionerna avstyrks.

Reservationer

1. Framtida reglering av förfarandet vid omval, punkt 2 (C)

av Per-Ingvar Johnsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3937 av Per-Ingvar Johnsson (C) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

I konstitutionsutskottets betänkande Snabbare omval, 2012/13:KU13, föreslogs att riksdagen skulle ge regeringen till känna att den i ett lämpligt sammanhang bör låta utreda dels ändrade förutsättningar för omval så att förutsättningarna för omval ska vara i princip desamma som för det ordinarie valet, dels en i författning bestämd tidsfrist för genomförande av omval som ska vara så kort som praktiskt taget är möjligt. Riksdagen gav regeringen detta till känna (rskr. 2012/13:140).

I betänkandet framhöll konstitutionsutskottet att med förutsättningar som är i princip desamma som för det ordinarie valet, t.ex. med samma röstlängd, valsedlar, partier och kandidater, förbättras möjligheterna att snabbt genomföra omval.

Jag konstaterar att med det förslag som nu lämnas av regeringen i propositionen Snabbare omval är det endast de i omvalet deltagande partierna som inte kan ändras. Förslaget innebär alltså att en ny uppdaterad röstlängd ska gälla, att partierna får möjlighet att anmäla nya kandidater och upprätta nya valsedlar till omvalet. Detta innebär att förutsättningarna att snabbt genomföra omval blir sämre med regeringens förslag i jämförelse med det förslag som låg till grund för konstitutionsutskottets betänkande och riksdagens tillkännagivande till regeringen.

Den reglering av snabbare omval som regeringen föreslår är ett steg framåt och med hänsyn till behovet av att så snart som möjligt införa en förbättrad reglering av omval har jag valt att inte reservera mig mot förslagen i propositionen. Regeringen bör dock så snart som möjligt återkomma till riksdagen med lagförslag som innebär att omval ska genomföras med samma förutsättningar som det ordinarie valet i fråga om röstlängd, deltagande partier, valsedlar och kandidater och att omval ska genomföras inom två månader efter Valprövningsnämndens beslut om att omval ska ske.

2. Valhemlighet och valsäkerhet, punkt 3 (L)

av Nina Lundström (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3588 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 4 och avslår motionerna

2017/18:65 av Angelika Bengtsson (SD) yrkande 1 och

2017/18:320 av Edward Riedl (M).

Ställningstagande

Det svenska systemet för valförrättningar har brister vad gäller både valhemlighet och valsäkerhet. Så kallad familjeröstning, där flera personer samtidigt ställer sig bakom valskärmen och tillsammans gör i ordning sina valkuvert i varandras åsyn, är ett utbrett fenomen trots att det formellt inte är tillåtet. Många väljare känner sig också besvärade av att behöva plocka valsedlar som ligger öppet framlagda i vallokalen.

Regeringen gav en statlig utredare i uppdrag att bl.a. överväga och föreslå ändringar i fråga om hur valsedlar tillhandahålls i anslutning till röstmottagningsställen (SOU 2016:71). Utredarens förslag att valsedlarna ska placeras innanför valskärmen mötte dock betydande kritik, bl.a. på grund av den uppenbara risken för sabotage.

Vi delar visserligen regeringens bedömning att utredningens förslag i den delen inte borde genomföras. Samtidigt är vi kritiska till att dyrbar tid har gått förlorad vad gäller möjligheten att stärka valhemligheten och valsäkerheten. Inför 2018 års val är det tyvärr med all sannolikhet för sent att göra ytterligare reformer, men ansträngningar bör göras för att komma till rätta med ovan redovisade utmaningar åtminstone till Europaparlamentsvalet 2019 i den mån detta är möjligt.

3. Valhemlighet och valsedlar, punkt 4 (SD)

av Jonas Millard (SD) och Fredrik Eriksson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2017/18:65 av Angelika Bengtsson (SD) yrkande 2,
2017/18:2081 av Markus Wiechel (SD) och
2017/18:3936 av Jonas Millard och Fredrik Eriksson (båda SD) samt
avslår motion
2017/18:2863 av Rickard Nordin (C).

Ställningstagande

Sverige är ett land med förhållandevis lång demokratisk historia. Detta innebär att medvetenheten om våra demokratiska fri- och rättigheter kan betraktas som relativt högt hos vår befolkning.

Tyvärr förekommer det alltfjämt valfusk. I närtid finns det exempel på övertramp som varit så stora att det till och med lett till omval. Ett vanligt förekommande fusk är att valsedlar försvinner eller att valsedlar från ett parti placeras ovanpå ett annat partis valsedlar. Det finns också exempel på hur brevbärare slängt valsedlar och valmaterial i protest för att de inte sympatiserar med innehållet.

Vi välkomnar därför de slutsatser regeringen dragit i propositionen, i synnerhet att man inte avser att gå vidare med oskicket att placera valsedlarna bakom valskärmarna då detta i än högre grad inbjuder till att demokrati-motståndare då har möjlighet att sabotera eller manipulera valsedlarna.

Mycket av fuskets skulle kunna åtgärdas ganska enkelt genom att alla partier som sitter i Sveriges riksdag delar på en gemensam valsedel. Möjligheten som finns i dag, att rösta på vem man vill av partiets kandidater, kan kvarstå genom att exempelvis upplåta valsedelns baksida till detta.

Därför bör regeringen införa gemensamma valsedlar. Exakt hur systemet med en gemensam valsedel ska utformas i praktiken är en öppen fråga som bör utredas.

4. Valhemlighet för synskadade, punkt 5 (L)

av Nina Lundström (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3588 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 5 och
avslår motion
2017/18:1349 av Edward Riedl (M).

Ställningstagande

Valåret 2014 var det första år då myndigheterna skulle garantera att vallokalerna var tillgängliga för alla och därmed att individer med funktionsnedsättning inte skulle kunna bli diskriminerade. Kommunernas dispenser att kunna använda otillgängliga lokaler hade upphävts. Men den demokratiska resan mot full tillgänglighet måste fortsätta. Ett allvarligt problem i dag är att personer med synnedsättning inte kan rösta med fullständig valhemlighet i vallokalerna. Det går nämligen inte att personrösta på en kandidat utan att röja sin valhemlighet eftersom man måste be en valarbetare att hjälpa en att kryssa på valsedeln.

Med anledning av ett tidigare motionsyrkande från Liberalerna tillkännagav riksdagen våren 2016 vikten av att synnedsatta ska kunna personrösta utan att tvingas röja valhemligheten för någon. Ambitionen bör, enligt riksdagens mening, vara att en fullgod lösning ska finnas på plats så snart som möjligt – dock senast inför 2022 års allmänna val. Liberalerna välkomnar att det finns bred uppslutning för detta i riksdagen. Därför är det desto mer oroande att regeringen fortfarande hösten 2017 inte har vidtagit några konkreta utredningsåtgärder i denna riktning. Detta är inte acceptabelt. Vi återkommer därför i samma fråga och yrkar att regeringen skyndsamt bör tillsätta en utredning där det i direktiven ingår att ta fram konkreta förslag på hur valhemligheten för synskadade kan stärkas.

BILAGA I

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2017/18:38 Snabbare omval:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837).
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369).

Följdmotionerna

2017/18:3936 av Jonas Millard och Fredrik Eriksson (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gemensam valsedel och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3937 av Per-Ingvar Johnsson (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att omval ska genomföras med samma förutsättningar som ordinarie val avseende röstlängd, deltagande partier, valsedlar och kandidater, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att omval ska genomföras inom två månader efter Valprövningsnämndens beslut om att omval ska ske, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2017/18

2017/18:65 av Angelika Bengtsson (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över Sveriges valhemlighet vid val av valsedel och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett valsystem med en gemensam valsedel för alla partier och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:320 av Edward Riedl (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur vi kan stärka valhemligheten i de svenska allmänna valen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1349 av Edward Riedl (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheten för synskadade att beställa valsedlar med punktskrift och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2081 av Markus Wiechel (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gemensamma valsedlar för lika villkor och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2863 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett system med utskrivbara valsedlar i vallokalerna och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3588 av Tina Acketoft m.fl. (L):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om valsäkerheten och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om valhemligheten för personer med synnedläggelse och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i vallagen
(2005:837)

Härigenom föreskrivs i fråga om vallagen (2005:837)

dels att 1 kap. 3 §, 2 kap. 1, 9, 16, 17 och 20 §§, 3 kap. 7 §, 4 kap. 23 §, 5 kap. 8 §, 7 kap. 4 och 5 §§, 9 kap. 7 §, 14 kap. 22, 23 och 25 §§ och 15 kap. 5–9 och 13 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 15 kap. 16 §, av följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2017:748

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §

Ordinarie val till riksdagen och ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige ska hållas samma dag. Valdag ska vara den andra söndagen i september. Val till Europaparlamentet ska hållas i juni vart femte år. Om Europeiska unionens råd i ett särskilt fall beslutar det, ska valet i stället hållas i april, maj eller juli valåret.

Vid omval till riksdagen bestämmer regeringen vilken dag som ska vara valdag. Vid omval till landstings- och kommunfullmäktige bestämmer den centrala valmyndigheten, efter samråd med länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag.

Vid omval till riksdagen bestämmer regeringen vilken dag som ska vara valdag. Vid omval till landstings- och kommunfullmäktige bestämmer den centrala valmyndigheten, efter samråd med länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag. *Ett omval ska hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter beslut om omval.*

Vid extra val enligt 3 kap. 11 § regeringsformen bestämmer regeringen vilken dag som ska vara valdag.

Vid extra val enligt 6 kap. 5 § regeringsformen bestämmer riksdagens talman, efter samråd med den centrala valmyndigheten, vilken dag som ska vara valdag.

Vid extra val enligt 5 kap. 10 § kommunallagen (2017:725) bestämmer landstings- eller kommunfullmäktige, efter samråd med den centrala valmyndigheten och länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***2 kap.**

1 §

Ett parti som vill registrera sin beteckning *skall* skriftligen anmäla detta hos den centrala valmyndigheten. Om anmälan görs senast den sista februari det år *skall* hållas, gäller registreringen från och med det valet.

Om det är fråga om ett *annat slag av val än ordinarie val till riksdagen, ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige eller val till Europaparlamentet, skall* en anmälan i stället göras senast en vecka efter det att beslutet om valdag har meddelats för att registreringen *skall* gälla från och med det valet.

Ett parti som vill registrera sin beteckning *ska* skriftligen anmäla detta hos den centrala valmyndigheten.

Om anmälan görs senast den sista februari det år *då ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige eller val till Europaparlamentet ska* hållas, gäller registreringen från och med det valet.

Om det är fråga om ett *extra val ska* en anmälan i stället göras senast en vecka efter det att beslutet om valdag har meddelats för att registreringen *ska* gälla från och med det valet.

9 §

Ett parti som vill anmäla samtliga sina kandidater för ett visst val *skall* skriftligen göra detta hos den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen.

Tillsammans med anmälan *skall* partiet lämna en egenhändigt undertecknad förklaring från varje kandidat att han eller hon samtycker till anmälan.

Ett parti som vill anmäla samtliga sina kandidater för ett visst val *ska* skriftligen göra detta hos den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen.

Tillsammans med anmälan *ska* partiet lämna en egenhändigt undertecknad förklaring från varje kandidat att han eller hon samtycker till anmälan.

En anmälan av kandidater för ett visst val och en kandidats samtycke till anmälan gäller även för ett omval i det valet. Ett parti får dock ändra en anmälan som har gjorts enligt första stycket.

16 §¹

En anmälan om deltagande i val gäller även för omval i det val som anmälan avser.

Ett parti som inte har deltagit i ett val kan inte göra en särskild anmälan om deltagande i ett omval i det valet.

17 §²

En anmälan om deltagande i val ska göras senast 30 dagar före valdagen i det val som anmälan avser. Vid extra val *och omval* ska dock en anmälan som kommer in senare godtas, om den kommer in inom en vecka från beslutet om valdag.

En anmälan om deltagande i val ska göras senast 30 dagar före valdagen i det val som anmälan avser. Vid extra val ska dock en anmälan som kommer in senare godtas, om den kommer in inom en vecka från beslutet om valdag.

20 §³

Den som kandiderar för ett parti som anmält sitt deltagande i ett val ska skriftligen ha samtyckt till kandidaturen. Ett sådant samtycke ska ges in till den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen senast fredagen före valdagen.

Den som kandiderar för ett parti som *har* anmält sitt deltagande i ett val ska skriftligen ha samtyckt till kandidaturen. Ett sådant samtycke ska ges in till den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen senast fredagen före valdagen.

En förklaring som avses i 9 § andra stycket ska anses som ett samtycke till kandidaturen enligt första stycket för det parti förklaringen avser.

Ett samtycke till kandidaturen för ett parti i ett val gäller även för ett omval i det valet.

3 kap.7 §⁴

Posten AB skall biträda vid val genom att de lantbrevbärare som är anställda av bolaget *skall* vara bud enligt bestämmelserna i 7 kap.

Vid val som inte gäller hela landet får den centrala valmyndigheten begränsa *Posten AB:s* skyldighet enligt första stycket.

Postnord Group AB ska biträda vid val genom att de lantbrevbärare som är anställda av bolaget *ska* vara bud enligt bestämmelserna i 7 kap.

Vid val som inte gäller hela landet får den centrala valmyndigheten begränsa *Postnord Group AB:s* skyldighet

¹ Senaste lydelse 2014:1384.

² Senaste lydelse 2014:1384.

³ Senaste lydelse 2014:1384.

⁴ Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 2014:301.

enligt första stycket.

4 kap.
23 §⁵

Vid omval ska det i de kommuner som valet gäller finnas röstningslokaler enligt 22 §.

I övriga kommuner ska det finnas minst en röstningslokal enligt 22 § som ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Kommuner som avses i andra stycket ska senast en vecka efter ett beslut om omval meddela den centrala valmyndigheten var och när röstning inom kommunen kan ske. Varje kommun ska senast 32 dagar före valdagen meddela den centrala valmyndigheten var och när röstning inom kommunen kan ske.

5 kap.
8 §⁶

Den centrala valmyndigheten ska upprätta ett röstkort för varje väljare. För väljare som inte har någon känd adress eller som inte är folkbokförda här i landet ska det upprättas röstkort bara om de begär det.

Röstkort som avses i första stycket ska skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna till handa senast 18 dagar före valdagen.

Röstkort som avses i första stycket ska skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna tillhanda senast 18 dagar före valdagen. *Vid extra val och omval ska röstkorten i stället skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna tillhanda senast 10 dagar före valdagen.*

För varje väljare som inte är folkbokförd här i landet ska den centrala valmyndigheten upprätta ett utlandsröstkort. Sådana röstkort ska skickas till väljarna senast 50 dagar före valdagen.

För varje väljare som inte är folkbokförd här i landet ska den centrala valmyndigheten upprätta ett utlandsröstkort. Sådana röstkort ska skickas till väljarna senast 50 dagar före valdagen. *Vid extra val och omval ska röstkorten i stället skickas så snart det är möjligt sedan det har beslutats vilken dag som ska vara valdag.*

7 kap.
4 §⁷

Väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe får lämna sina valsedlar där genom bud.

Dessutom får följande väljare budrösta:

⁵ Senaste lydelse 2014:301.

⁶ Senaste lydelse 2008:1276.

⁷ Senaste lydelse 2014:301.

1. väljare som betjänas av <i>Posten AB:s</i> lantbrevbärare, i den utsträckning som följer av 3 kap. 7 §. 2. väljare som är intagna i häkte, 3. väljare som är intagna i kriminalvårdsanstalt och av säkerhetsskäl inte kan rösta i samma röstningslokal som andra intagna på anstalten.	1. väljare som betjänas av <i>Postnord Group AB:s</i> lantbrevbärare, i den utsträckning som följer av 3 kap. 7 §.
- Budröster ska lämnas i ytterkuvert för budröst.

5 §⁸

Följande personer får vara bud:

1. väljarens make eller sambo och väljarens, makens eller sambons barn, barnbarn, föräldrar eller syskon, 2. de som yrkesmässigt eller på liknande sätt ger väljaren vård eller som annars brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter, 3. lantbrevbärare anställda av <i>Posten AB</i>, 4. anställda vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt.	3. lantbrevbärare anställda av <i>Postnord Group AB</i>,
- Ett bud ska ha fyllt 18 år.

9 kap.

7 §

Om det inte finns några hinder mot att ta emot valkuvert, *skall* röstmottagarna, i väljarens eller budets närvaro, lägga kuverten i valurnan för de val valsedlarna gäller och markera detta i röstlängden. Valkuvert som har tagits emot med stöd av 4 § läggs i valurnan utan att väljaren är närvarande.

I röstlängden *skall* det anges hur väljarens eller budets identitet har kontrollerats.

Om det inte finns några hinder mot att ta emot valkuvert, *ska* röstmottagarna, i väljarens eller budets närvaro, lägga kuverten i valurnan för de val valsedlarna gäller och markera detta i röstlängden. Valkuvert som har tagits emot med stöd av 8 kap. 7 a § läggs i valurnan utan att väljaren är närvarande.

I röstlängden *ska* det anges hur väljarens eller budets identitet har kontrollerats.

14 kap.

22 §

Om en ersättare i landstingsfullmäktige har utsetts till ordinarie ledamot eller avgått som ersättare av någon annan orsak, *skall* länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya beräkningar och utse ytterligare en ersättare för varje ledamot som

Om en ersättare i landstingsfullmäktige har utsetts till ordinarie ledamot, *blivit invald i en annan valkrets efter ett omval där* eller avgått som ersättare av någon annan orsak, *ska* länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya beräkningar och

⁸ Senaste lydelse 2014:301.

berörs.

Ersättare för en annan ledamot som utsetts i stället för en ledamot som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna ledamoten.

Vid beräkningen *skall* samma beräkning som vid utseende av ersättare tillämpas. Kan någon ersättare inte utses enligt första stycket, utses ingen ersättare.

utse ytterligare en ersättare för varje ledamot som berörs.

Ersättare för en annan ledamot som *har* utsetts i stället för en ledamot som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna ledamoten.

Vid beräkningen *ska* samma beräkning tillämpas som när ersättare utses. Kan någon ersättare inte utses enligt första stycket, utses ingen ersättare.

23 §⁹

Om en ersättare i kommunfullmäktige har utsetts till ordinarie ledamot eller avgått som ersättare av någon annan orsak, ska länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya *uträkningar* och *fastställa* ytterligare en ersättare för varje ledamot som berörs. I de fall antalet ersättare också efter det att ersättare avgått uppgår till minst det antal som fullmäktige bestämt, ska en ny ersättare utses bara om ledamoten i annat fall skulle komma att sakna ersättare som utsetts för henne eller honom.

Ersättare för en annan ledamot som utsetts i stället för en ledamot som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna ledamoten.

Vid *uträkningen* ska 16 § tillämpas. Kan någon ersättare inte utses enligt första stycket, utses ingen ersättare.

Om en ersättare i kommunfullmäktige har utsetts till ordinarie ledamot, *blivit invald i en annan valkrets efter ett omval där* eller avgått som ersättare av någon annan orsak, ska länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya *beräkningar* och *utse* ytterligare en ersättare för varje ledamot som berörs. I de fall antalet ersättare också efter det att ersättare *har* avgått uppgår till minst det antal som fullmäktige bestämt, ska en ny ersättare utses bara om ledamoten i annat fall skulle komma att sakna ersättare som utsetts för henne eller honom.

Ersättare för en annan ledamot som *har* utsetts i stället för en ledamot som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna ledamoten.

Vid *beräkningen* ska 16 § tillämpas. Kan någon ersättare inte utses enligt första stycket, utses ingen ersättare.

25 §

När den centrala valmyndigheten har fördelat mandaten mellan partierna och utsett leda-

När den centrala valmyndigheten har fördelat mandaten mellan partierna och utsett leda-

⁹ Senaste lydelse 2008:1276.

möter och ersättare, *skall* valresultatet *tillkännages* genom att det *kungörs* i *Post- och Inrikes Tidningar*. Därmed är valet avslutat.

Det skall också kungöras i *Post- och Inrikes Tidningar*, när nya ledamöter och ersättare utsetts enligt 18–20 och 24 §§.

möter och ersättare, *ska* valresultatet *kungöras* genom att det *anslås på myndighetens fysiska anslagstavla och publiceras på myndighetens webbplats*. Därmed är valet avslutat.

På samma sätt ska det kungöras när nya ledamöter och ersättare *har utsetts* enligt 18–20 och 24 §§.

I fråga om kungörandet tillämpas lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m.

15 kap.

5 §

Ett överklagande ges in till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet (beslutsmyndigheten).

Ett överklagande *av ett beslut att fastställa utgången av ett val enligt 3 § 4 ska ges in till Valprövningsnämnden.*

Ett överklagande av beslut i andra fall ska ges in till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet (beslutsmyndigheten).

6 §¹⁰

Ett överklagande ska ha kommit in till beslutsmyndigheten

Ett överklagande ska ha kommit in till beslutsmyndigheten *eller, när det gäller ett överklagande av beslut att fastställa utgången av ett val enligt 3 § 4, till Valprövningsnämnden*

1. i ett ärende som avses i 3 § 1 samt 3 a och b: senast inom tre veckor från den dag det överklagade beslutet kungjordes eller, om beslutet inte har kungjorts, inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet,

2. i ett ärende som avses i 3 § 2: senast onsdagen före valdagen,

3. i ett ärende som avses i 3 § 3 c: senast inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet,

4. i ett ärende som avses i 3 § 3 d: senast inom en vecka från den dag det överklagade beslutet kungjordes eller, om beslutet inte har kungjorts, inom en vecka från den dag klaganden fick del av beslutet,

5. i ett ärende som avses i 3 § 4: tidigast dagen efter valdagen och senast inom tio dagar efter det att valet avslutades eller, om överklagandet

¹⁰ Senaste lydelse 2014:1384.

gäller beslut om att utse nya ledamöter eller ersättare enligt 14 kap. 18–24 §§, inom tio dagar efter det att sammanräkningen avslutades.

Det är Valprövningsnämnden som avgör om överklagandet har kommit in i rätt tid.

7 §

Om ett överklagande kommit in till Valprövningsnämnden inom överklagandetiden, *skall* det tas upp till prövning även om skrivelsen med överklagandet inte kommit till beslutsmyndigheten i tid.

Om ett överklagande *som ska ges in till beslutsmyndigheten har kommit in till Valprövningsnämnden inom överklagandetiden, ska det tas upp till prövning även om skrivelsen med överklagandet inte har kommit till beslutsmyndigheten i tid.*

Om ett överklagande av ett beslut att fastställa utgången av ett val enligt 3 § 4 har kommit in till beslutsmyndigheten inom överklagandetiden, ska det tas upp till prövning även om skrivelsen med överklagandet inte har kommit till Valprövningsnämnden i tid.

8 §

I de ärenden som avses i 3 § 4 *skall beslutsmyndigheten* snarast möjligt efter att tiden för överklagande gått ut på en gång kungöra samtliga överklaganden och lämna dessa till Valprövningsnämnden.

I de ärenden som avses i 3 § 4 *ska samtliga överklaganden på en gång kungöras genom att de anslås på Valprövningsnämndens fysiska anslagstavla och publiceras på nämndens webbplats* snarast möjligt efter att tiden för överklagande har gått ut. *I fråga om kungörandet tillämpas lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m.*

Beslutsmyndigheten ska skyndsamt till Valprövningsnämnden överlämna de överklaganden av beslut om att utse nya ledamöter eller ersättare enligt 14 kap. 18–24 §§ som har kommit in till beslutsmyndigheten.

Kungörelsen skall införas

1. i Post- och Inrikes Tidningar om överklagandet gäller riksdagen eller Europaparlamentet,

2. i ortstidning inom landstinget respektive kommunen om överklagandet gäller landstings- eller kommunfullmäktige.

I kungörelsen skall en viss kort

tid anges inom vilken den som vill yttra sig över överklagandena skall ha gjort det till Valprövningsnämnden.

9 §

Beslutsmyndigheten *skall* skyndsamt till Valprövningsnämnden yttra sig över överklagandena. *Bestämmelserna i 27 och 28 §§ förvaltningslagen (1986:223) om omprövning av beslut skall inte tillämpas.*

Beslutsmyndigheten *ska* skyndsamt till Valprövningsnämnden yttra sig över *de överklaganden som den överlämnar till nämnden.*

13 §

Valprövningsnämnden *skall* upphäva ett val i den omfattning som det behövs och *förordna* om omval i den berörda valkretsen

1. om det vid förberedande och genomförande av valet som en myndighet svarar för förekommit avvikelse från föreskriven ordning, eller

2. om någon hindrat röstningen, förvanskat lämnade röster eller otillbörligen verkat vid valet på något annat sätt.

Kan rättelse åstadkommas genom förnyad sammanräkning eller någon annan sådan mindre ingripande åtgärd, *skall* nämnden i stället uppdra åt beslutsmyndigheten att vidta en sådan rättelse.

Rättelse enligt första eller andra stycket *skall* ske bara om det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången.

Ett omval till riksdagen *eller* landstingsfullmäktige avser endast det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den berörda *valkretsen* vid det upphävda valet.

Valprövningsnämnden *ska* upphäva ett val i den omfattning som det behövs och *besluta* om omval i den berörda valkretsen

1. om det vid förberedande och genomförande av valet som en myndighet svarar för *har* förekommit *någon* avvikelse från föreskriven ordning, eller

2. om någon *har* hindrat röstningen, förvanskat lämnade röster eller otillbörligen verkat vid valet på något annat sätt.

Om rättelse *kan* åstadkommas genom förnyad sammanräkning eller någon annan sådan mindre ingripande åtgärd, *ska* nämnden i stället uppdra åt beslutsmyndigheten att vidta en sådan rättelse.

Rättelse enligt första eller andra stycket *ska* ske bara om det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången.

Ett omval till riksdagen, landstingsfullmäktige *eller kommunfullmäktige* avser endast det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den *eller de valkretsar som är* berörda vid det upphävda valet.

16 §

I fråga om beslut som får överklagas enligt detta kapitel tillämpas inte bestämmelserna i 27 och 28 §§ förvaltningslagen (1986:223).

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 mars 2018.
 2. Lagen tillämpas första gången inför och vid ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige 2018.

2 Förslag till lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369)

Härigenom föreskrivs att 16 § folkomröstningslagen (1979:369) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §¹

Talan mot beslut, varigenom centrala valmyndigheten fastställt utgången av folkomröstning förs hos Valprövningsnämnden. I fråga om sådan talan tillämpas bestämmelserna i 15 kap. 5 §, 6 § första stycket 4 och andra stycket samt 7 och 8 §§ vallagen (2005:837) vad avser överklaganden av riksdagsval samt 11 och 12 §§ samma kapitel.

Ett beslut av den centrala valmyndigheten att fastställa utgången av en folkomröstning överklagas till Valprövningsnämnden. I fråga om ett sådant överklagande tillämpas de bestämmelser i 15 kap. 5 § första stycket, 6 § första stycket 5 och andra stycket, 7 § andra stycket och 8 § vallagen (2005:837) som avser överklaganden av utgången av riksdagsval samt bestämmelserna i 11 och 12 §§ samma kapitel.

Talan får föras av den som enligt röstlängd var röstberättigad vid folkomröstningen samt av den som enligt beslut som sägs i 5 kap. 6 § vallagen var utesluten från rösträtt. Talan får också föras av ett parti eller en kampanjkommitté som har verkat för något av de förslag som omröstningen har gällt.

Ett beslut enligt första stycket får överklagas av

1. den som enligt röstlängden var röstberättigad vid folkomröstningen,

2. den som enligt ett beslut som sägs i 5 kap. 6 § vallagen var utesluten från rösträtt, och

3. ett parti eller en kampanjkommitté som har verkat för något av de förslag som omröstningen har gällt.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2018.

¹ Senaste lydelse 2005:840.